

educar de 0 a 6 anys

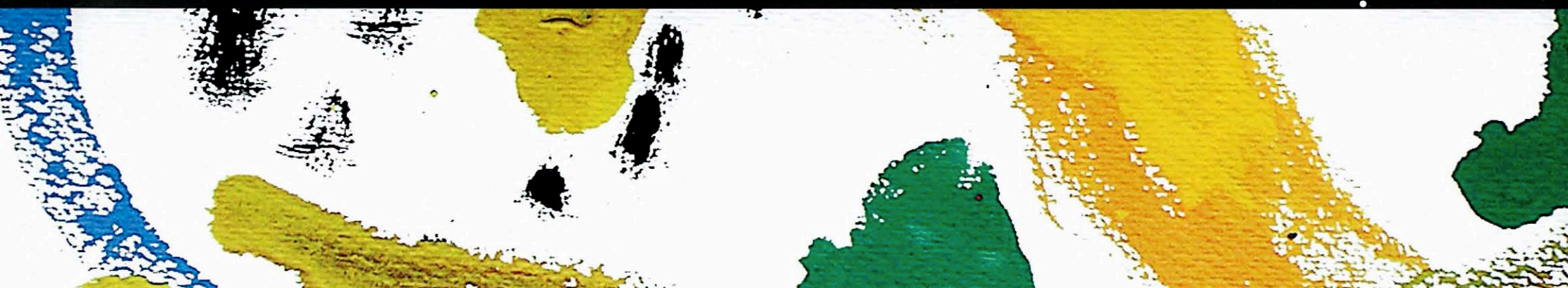
REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ DE MESTRES ROSA SENSAT

in-fàn-ci-a

2005

145

JULIOL
AGOST

40 escoles d'estiu

Quan any rere any s'organitza una escola d'estiu, sembla el més normal del món. Esdevé una activitat habitual i poques vegades es disposa de temps per fer una aturada, per mirar aquesta activitat amb una certa perspectiva o distància. La quarantena edició és com una invitació a l'aturada per fer una reflexió sobre aquesta sorprenent activitat de formació de mestres.

Potser un primer aspecte a destacar és la sorpresa, l'admiració, que genera fora del nostre país. Des del Brasil a Xile, des del Regne Unit a Itàlia, l'escola d'estiu genera admiració per diverses raons. La continuïtat en podria ser una; una altra, la fidelitat de tants mestres a participar-hi, com és el cas, per exemple, de Tere Majem, a qui es dedica aquesta revista; el clima d'entusiasme; el rigor tant en la teoria com en la pràctica; al costat del goig de l'acció professional, oberta al context social i cultural;

el compromís en l'educació, en la pedagogia, vinculats a la política, a l'exigència de noves polítiques; aquestes són algunes de les moltes facetes de l'escola d'estiu que generen admiració des de fora.

Potser és, en part o en tot, el mateix que va entusiasmar Eladi Homs l'any 1910 a Chicago en veure l'escola d'estiu, que en aquell temps i en aquella ciutat organitzava Dewey, una escola d'estiu que aglutinava mestres de tot el país que volien canviar les seves mentalitats per canviar l'educació i l'escola.

Potser és l'impacte que les escoles d'estiu de la Mancomunitat i de la Generalitat republicana van deixar en tants mestres del nostre país, el que va fer que, només creada, l'Escola de Mestres Rosa Sensat ja pensés a recuperar l'escola d'estiu.

Potser és perquè en l'imaginari col·lectiu dels mestres l'escola d'estiu ha esdevingut sinònim d'aprofundiment, de trobar-se amb altres mestres amb inquietuds compartides, de constatar que són més dels que a vegades es pensa, que hi ha la possibilitat que aquestes inquietuds superin límits i

fronteres, que arreu hi ha mestres amb els quals és possible coconstruir un futur educatiu positiu per als infants i els joves.

Potser és per tot això que, aquesta 40 edició de l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat, volem convertir-la en una festa de la pedagogia, una festa amb totes aquelles persones i institucions que, durant tots aquests anys, hem pogut construir una realitat per a l'educació i per a l'escola, una realitat que s'ha volgut que incidís en les polítiques del país.

Potser aquest somni compartit, aquesta utopia possible, feta realitat en tants pobles i ciutats de la vella Europa, és el que donarà forma a la Declaració per una Nova Educació Pública, construïda de manera col·lectiva. Desitgem que sigui aprovada per tots aquells que, com nosaltres, cada dia treballen per fer realitat l'Europa dels infants i els joves com a ciutadans de ple dret, l'Europa social i solidària amb el món.

Potser és un somni? Nosaltres pensem que és possible i estàs convidat a fer-lo realitat

Educar de 0 a 6 anys	Tere Majem, mestra de nens petits	Infància	2
	La panera dels tresors	Paquita Calveria, Agnès Ortiz i Mercè Vilarò	3
	La formació al llarg de tota la vida, la seva i la nostra	Xavier Gimeno	4
	La vinculació de l'escola bressol amb les famílies	Sílvia Morón	9
Escola 0-3	T'agradaria que t'ho fessin a tu? Quan les coses petites són grans	Carme Cols	12
	Com parlem als infants	Montserrat Fabrés	15
	Uns espais i uns temps de socialització i aprenentatge	Montserrat Jubete	17
Bones pensades	Construccions moleculars	M. Paz Muñoz	23
Escola 3-6	Beure aigua i alguna cosa més	Josepa Gómez	24
	Millor tots junts, família i escola	Elisabet Abeyà	26
Infant i societat	L'àvia somriu	Rosa Serra	31
	Del programa «Ja tenim un fill» al «Ja som mares»	Aurora Ribas, Elena Pellicer i Núria Esteban	34
Infant i salut	Menjar a l'escola. Una oportunitat perduda?	Lluís Serra	38
El conte	El petit xacal i el vell cocodril	Elisabet Abeyà	42
Llibres a mans dels infants	Un menú d'estiu	Tertúlia de rates	44
Informacions			45
Abstracts			46
Cop d'ull a revistes	sumari		47
Biblioteca			48

Ser mestra de nens petits és potser una de les professions més apassionants del món. Ofereix la possibilitat d'estar proper al procés accelerat, excepcional i extraordinari que els infants fan en aquestes primeres edats.

Cada dia, en molts moments, es pot descobrir, si s'observa amb atenció, l'activitat de l'infant en el seu moviment, la seva expressió, el progrés continuat que fa en la descoberta de les pròpies possibilitats i les que el món que l'envolta l'hi ofereix.

És un període en el qual també són molt evidents les maneres tan diferents d'actuar i interactuar, les diferents maneres de descobrir i aprendre.

A diferència de fer de mestre d'infants més grans, que pot ser també apassionant, la mestra de nens petits sap que

haurà compartit amb l'infant el període més important de la seva vida i que l'infant no la recordarà, i portarà la seva empremta anònimament. Són potser les dues raons, l'acció anònima en el període de màximes potencialitats, el que fa que les mestres dels més petits siguin persones molt especials, molt enamorades de la seva feina, de la responsabilitat i el compromís que aquesta comporta cap a cada infant i amb la societat.

Si ens aturem a pensar en la història pedagògica del nostre país, ens resul-

tarà difícil d'identificar grans figures, i més encara si fem aquesta recerca en l'educació infantil, però el que caracteritza la nostra història pedagògica és que està plena de grans mestres. Tothom podria fer una llarga llista de mestres excepcionals que, de manera anònima, han transformat la realitat educativa per als infants més petits durant tot el segle xx.

Tere Majem ha estat una d'aquestes grans mestres. I amb aquest número de la nostra revista volem fer un homenatge

Tere Majem

mestra de nens petits

INFÀNCIA

a la seva feina ben feta, i amb ella a totes aquelles mestres anònimes, que només coneixen aquells infants que han estat amb elles

algun curs, però que no les recorden, com sí que les recorden les famílies i companyes amb qui han treballat.

Així, tota la revista està dedicada a una mestra, a Tere Majem, al seu pensament i a la seva acció com a mestra de nens petits, al que ella donava valor en l'educació dels infants. La seva personalitat com a mestra, els temes que més ha treballat o els més l'han preocupat. Un recorregut des de la seva formació a la seva acció com a mestra de mestres, una acció coherent íntimament lligada a la seva personalitat humana.

L'acció de la Tere, compartida també

amb tantes mestres dels més petits del segle xx, és la del compromís social, perquè tots els infants, sense exclusió, gaudeixin d'una escola bressol o d'un parvulari que respongui les seves potencialitats i les necessitats de les famílies. Un compromís que l'ha portat a lluitar políticament, a participar en totes les manifestacions a favor d'una nova educació pública, en debats i discussions intenses, en un patiment, per la fatal de decisió i acció política a favor dels infants. És en aquest aspecte de la seva trajectòria professional, que la Tere mostrava una personalitat valenta, decidida, infatigable, capaç d'adreçar-se a tota institució, a tota representació política amb l'única finalitat de fer comprendre la necessitat de garantir una educació de qualitat a tots els infants, en el que ella no escatimava esforços i constància.

Així és com en aquest número de la revista es recullen els temes més destacats de la seva feina com a mestra i com a mestra de mestres, i ho fan aquelles persones que l'han conegut, algunes a partir dels seus textos, perfectament endreçats i ordenats en uns arxius pulcres, en els quals amigues i amics ara han trobat petits tresors sobre què pensava i escrivia de cada tema, què la sorprenia en la relació amb els infants i la vida a l'escola. Un arxius que, al costat d'altres grans mestres, formaran part del patrimoni documental de la biblioteca de l'Associació de Mestres Rosa Sensat. ■

La panera dels tresors

Aquesta breu selecció de textos de Tere Majem feta per les autores ens apropa les seves idees sobre la panera dels tresors, ideada per Elinor Goldschmied, pedagoga i amiga íntima de Tere Majem, de la qual se'n va fer una predicadora, difusora excepcional, cosa que Goldschmied sabia perquè compartien les descobertes que aquesta oferta posa a l'abast dels infants.

Paquita Calveria, Agnès Ortiz i Mercè Vilarò

Al costat dels nens he après moltes coses. Sovint m'he sorprès de les seves capacitats quan se'ls deixa fer, mentre que la nostra intervenció els frena. Cal tenir sensibilitat i creativitat. I he pogut observar que la pròpia activitat en genera de noves i fa avançar l'infant. És un repte que planteja al mestre.

L'escola bressol ha canviat perquè quan s'aprofundeix en un aspecte de la vida diària, repercuteix necessàriament en la resta d'activitats. El que canvia és el concepte d'infant, d'educació i la manera de fer de mestra.

L'infant va aprenent cada dia pels seus assaigs, independents i constants, i per l'experiència que acumula si l'organització del temps, de l'espai i dels materials són oferts d'una manera adequada.

La panera dels tresors dóna elements de progrés als infants, afavoreix i permet que estiguin sempre actius, positivament ocupats i concentrats en l'acció pròpia. Amplia les sensacions i el pensament. L'infant aprèn a decidir i a sentir el plaer de la sorpresa.

Aquesta activitat crea una atmosfera de calma i tranquil·litat que relaxa l'adult i els infants. Tots estan ocupats i alegres. El bon ambient permet conèixer millor cada infant i respectar les decisions i el ritme de cadascun.

A les famílies, els sorpren l'oferta de materials i quan descobreixen tot el que l'infant pot fer amb aquests objectes tan senzills, també a casa, els ofereixen més diversitat. I els pares s'adonen de les competències dels seus fills.

Els infants que han pogut gaudir d'una bona oferta de materials seran persones que apreciaran la diversitat com un valor que les farà més tolerants i respectuoses. Perquè de ben petits ja hauran pogut descobrir el valor de les diferències. ■

La formació al llarg de tota la vida la seva i la nostra

Sobre textos de Tere Majem

Xavier Gimeno

L'autor s'endinsa en els documents que Tere Majem que va anar recollint durant anys amb la formació per tema. N'hi ha des que va cursar el Pla especial per obtenir el títol de mestra, fins a d'altres de més recents, en el seu reocregut pel país amb els assessoraments.

Abans de començar aquest text vull donar les gràcies als hereus (familiars i professionals) de la Tere, que m'han permès triar i remenar les diferents carpetes que, de manera organitzada, ella utilitzava per desar, amb la polidesa que la caracteritzava, aquells documents que li eren significatius en el seu trajecte professional o aquells referits a l'àmbit familiar amb projecció pública des de l'any 1976 a l'any 2004. En la revisió de les carpetes, he pogut reviure aspectes sobre temes compartits amb la Tere i conèixer-ne (de la mà d'Irene Balaguer) altres que jo no havia tingut ocasió de descobrir abans. Així que gràcies anticipades.

Centraré la meua mirada sobre un tema que algunes companyes i companys saben que m'ocupa de manera reflexiva i aplicada els darrers temps dels meus anys professionals. M'estic referint a la formació dels mestres, dels educadors. Quan parlo de la formació m'estic referint a tot allò que hem fet i fem els mestres i els educadors per incorporar-nos a la professió i per seguir -hi amb consistència. Quan dic consistència ho relaciono amb: «solidesa, fermetat; coherència entre les parts d'una cosa» (*Diccionari general de la llengua catalana*). Consistència a la

manera de la Tere, al llarg del seu cicle vital com a professional compromesa en l'educació dels més petits.

Formació inicial i permanent

Quina va ser la formació inicial de la Tere com a educadora? Quina va ser la seva formació permanent?

Aquestes dues preguntes tenen molta relació amb la forma en com s'ha institucionalitzat un tipus i altre de formació per al conjunt d'educadores i mestres d'educació infantil en els darrers temps. També tenen a veure amb la forma amb què un i altre tipus s'articulen al llarg del desenvolupament professional docent.

Hem de recordar que la formació inicial reglada i regulada dels professionals de l'educació dels més petits és un esdeveniment molt recent. Vinculada, primerament, a escoles professionalitzadores com ara les «Normals» o altres tipus d'institucions, el caràcter universitari superior s'ha adquirit des de fa ben poc temps.

Pel que fa a la formació permanent, el camí de la seva institucionalització ha estat a través del recorregut iniciat per les trobades dels mestres i educadors preocupats per reflexionar sobre les pròpies pràctiques de manera col·legial amb l'estructura que atorga l'associacionisme professional i que darrerament s'ha reformulat a través de la creació de

“De les nostres experiències de treball s’anaven configurant tota una sèrie de criteris que actualment són la base del nostre treball pedagògic”

xarxes i centres on s’organitza i gestiona la formació continuada de manera més o menys descentralitzada i per fer arribar aquesta formació a la totalitat dels professionals.

Així és que, de la documentació que he revisat, centro l’atenció en els treballs que la Tere va fer en la seva formació inicial-permanent quan va cursar el Pla especial de magisteri d’educació infantil a la Universitat Autònoma de Barcelona. En alguns dels treballs per a la seva avaluació i fins i tot en algun dels exàmens escrits, trobo referències a aspectes que la van acompanyar i que encara ens acompanyen a nosaltres en el quefer de mestre.

En un treball sobre didàctica de la llengua «La indumentària del nen» de l’abril de 1987 explica d’alguna manera que els interessos dels infants són els seus interessos com a educadora:

L’interès i afecte que demostra el nen d’aquesta edat per les seves coses, sentint-les tan seves, reconeixent-les, anomenant-les i utilitzant-les cada vegada amb més autonomia, és el que m’ha portat a fer aquest treball sobre aquest tema.

Les primeres vocalitzacions i paraules sempre van íntimament lligades als objectes i persones relacionades amb el seu propi cos i tot el seu entorn.

Això em permetrà d’avaluar l’evolució dels seus aprenentatges, les relacions i comunicacions amb l’entorn i l’interès pel seu propi progrés.

El mateix any fa un treball de sociologia en el qual observa i descriu situacions de la seva classe, situacions d'interacció nen-nen, nen-mestra d'una manera pròpia del més expert antropòleg participant de la situació que observa:

Avui per berenar els nens han pres macedònia de fruites, i a mesura que van acabant deixen el seu plat sobre el carret. Només queda per acabar la Noèlia. M'acosto a ella i li demano si vol que l'ajudi una miqueta, em diu que sí amb el cap, ja que té la boca plena. L'encoratjo, dient-li que li falta molt poquet...

Al cap d'una estoneta, s'acosta en Cristian, em mira, va cap al plat de la Noèlia, l'agafa amb una mica de brusquetat i el deixa sobre el carret dient-me «no quié mà home» (no quiere más hombre) i se'n va a jugar.

Em vaig quedar perplexa de la seva actitud, i em va fer sentir absolutament observada, reconeixent amb aquest toquet d'alerta com ells estan pendents de les nostres actituds. Sentint-se suficientment lliures per poder-nos dir el que senten.

Exemple d'escena d'una observadora observada.

L'any 1988 escriu un treball on descriu un projecte sobre racons de joc a la seva escola i queda palesa la manera com articula formació continuada amb formació inicial i amb la pràctica professional individual i en equip:

La reflexió sobre la nostra tasca educativa durant tots aquests anys i l'interès per anar-nos renovant, ens ha anat fent veure que de les nostres experiències de treball s'anaven configurant tota una sèrie de criteris que actualment són la base del nostre treball pedagògic.

A l'escola Nenes i Nens on jo treballa, aquesta reflexió ens ha portat cap a una evolució dels nostres plantejaments que és el funcionament de les activitats del nens per racons.

La meva col·laboració en aquest projecte serà un motiu més per aprofundir el

nostre treball i les nostres actituds tant en l'aspecte teòric com pràctic del que són els racons de joc, com a elements afavoridors d'intercanvis entre els nens.

La cursiva és meua per destacar conceptes.

En aquest apartat voldria fer esment d'un darrer text. Es tracta de la valoració personal que fa, el 1988, de l'assistència a un assaig de la Coral Sant Jordi dins la seva formació musical.

Jo no he tingut el privilegi de cantar en la Coral Sant Jordi, però els meus fills sí que l'han tingut i, encara que a casa meua em van donar una bona educació musical, haig de reconèixer que vaig aprendre a «estimar la música» quan vaig anar prenent contacte amb tot aquest grup de gent, plens de sensibilitat i total dedicació a la seva formació i a l'educació dels petits, per un gran amor a la música i al nostre país.

Perspectiva holística la que planteja: passat, present i futur; emoció, cognició i actuació; privacitat i publicitat; professió i família; individu i país.

Creació-recerca-acció, un conjunt de trets formatius

Mentre ella actualitza els seus coneixements i procediments per incorporar-se a l'equip del projecte Context-Infància rescata, el 1995, un text de J. F. Longres publicat per la Divisió de Formació Permanent de l'ICE de la UAB al 1976. És un text que introdueix als procediments de supervisió i ella destaca: «La supervisió és, amb freqüència, considerada com un control de l'aprenentatge i rarament com un mètode de formació professional.»

Per al mateix projecte i en contacte amb Elinor Goldschmied, amb qui va compartir maneres de fer amb els infants i maneres de fer amb les mestres i educadores, destaca en unes notes, el 27 de gener del 1995, alguns aspectes sobre dinamització i conducció d'equips i grups:

“L’adult no ha de jugar sempre, ha de saber discriminar quan ha d’entrar i quan ha de sortir d’una situació de joc.”

És important analitzar les característiques del grup i conèixer la pròpia forma de fer, l’estil personal del conductor:

- No fer diàlegs.
- Compartir la mirada de tots i cadascun dels membres del grup.
- Compartir la demanda feta directament retornant-la al grup, Això és possible fer-ho amb afirmacions com «jo crec que amb... es recull» o «hi ha algú que pensa el mateix?» que ofereix la possibilitat de fer parlar als silenciosos.

Cursos, assessoraments i supervisions a companyes de la professió

La seva voluntat de millorar les condicions educatives dels infants petits la van portar a entrar en contacte amb equips docents d’arreu de Catalunya i d’altres terres més llunyanes. En el cas dels equips d’escoles i serveis d’atenció a la primera infància del nostre país fa assessoraments que en alguns casos van arribar fins als cinc anys de durada. Quan l’equip que demanava la seva intervenció l’obligava a allunyar-se de la seva família i del seu context quotidià preferia fer cursos i conferències més puntuals.

La seva participació en el pla institucional de formació dels educadors, mestres i professors que va impulsar l’Institut Municipal d’Educació de Barcelona va ser molt compromesa per l’esforç i la dedicació que va suposar-li acompanyar els centres en la reflexió de les seves pràctiques professionals en diferents àmbits del treball docent. Però ella ho feia amb una il·lusió serena que la porta a recollir en l’informe de progrés del pla de formació de música d’una escola bressol de la ciutat de Barcelona (amb la qual va treballar del 1989 fins al 1992) el març del 1991 la reflexió següent sobre la participació dels educadors:

Participen les educadores, i a les reunions assisteixen algunes vegades les cuineres.

Pel fet de participar-hi tot l’equip el nivell d’interès ha augmentat respecte al curs passat. En alguns grups participa més l’educadora del matí a l’hora de fer les observacions.

1ra Promoció
PLA ESPECIAL
PRE-ESCO

145 in-fància

Les observacions són força profundes i el buidatge és molt participatiu per parts de tots.

Les reunions de l'equip les dividim en dues parts, la primera de treball pràctic, exercicis de veu, repàs i enregistrament de cançons, descobriment del propi ritme i moviment. La segona part treball de reflexió a partir de les observacions, els dubtes i els suggeriments.

El treball de música s'està fent molt extensiu als pares.

Infants, educadores, cuïneres i famílies en sintonia musical i probablement d'altres tipus.

Al resum d'avaluació a través de l'informe de progrés de 1992 d'una altra escola bressol de la ciutat de Barcelona en la qual va estar d'assessora de 1991 fins al 1996 incorpora reflexions sobre les aportacions de la formació a la pràctica de les educadores. La cursiva és nostra per destacar alguns aspectes del text:

Revisant els materials principalment en el grup de petits, hem pogut observar la quantitat de material plàstic que donem als nens i la poca varietat d'altres materials.

Aquesta revisió ha servit per a la introducció de la Panera dels tresors en el grup de lactants. La seva introducció ha servit també per fer un replantejament de com s'està configurant l'espai dels petits, i en funció de què, ja que la barreja de material era considerable.

Crec que ha sigut interessant aquesta revisió perquè s'ha portat la reflexió al nivell d'equip, qüestionant la utilitat del gran parc que hi ha a la sala de joc dels petits, la qualitat del terra que afavoreix poc el desplaçament dels petits perquè és fred i dur, poc càlid.

Hem fet una redistribució de l'espai en funció de l'evolució dels nens. En els grups de caminants, amb la mateixa tàctica hem reflexionat sobre la relació que tenen els dos grups durant certes hores del dia. La massificació donava inseguretat als més petits; en canvi la intimitat i la relació individual donava seguretat i progrés als nens, permetent a l'educadora fer un treball i un seguiment més tranquil i profund.

Aquesta mateixa actitud l'hem treballat per a l'hora de dinar, en la relació de calma i bon tracte al nen, respectant el seu ritme, parlant-li en un to adequat, seient a prop d'ell i no manant des de lluny.

També a l'equip han volgut començar a introduir el joc heurístic. En dues reunions d'equip hem dedicat una part del temps a la seva reflexió i revisió de materials.

Observació, revisió, reflexió, qüestionament com a equip per a la incorporació, la introducció, la redistribució, el replantejament de l'acció educativa amb els més petits.

En el mateix centre, l'any 1995, estan treballant a l'entorn del paper de l'adult davant del joc de l'infant. Ella pren anotacions per preparar les reunions que fa amb les educadores de l'equip. En una de les notes trobem:

L'adult no ha de jugar sempre, ha de saber discriminar quan ha d'entrar i quan ha de sortir d'una situació de joc. Amb qui cal, amb qui no cal, quan... Trobar diferents maneres amb què pot intervenir i articular-les en la quotidianitat, ritmes, etc.

L'educador té un encàrrec social = les seves intervencions són clarament amb intenció educativa.

Aquesta darrera frase, la vull considerar tota una declaració de principis ètics i polítics de l'acció pedagògica amb els infants més menuts. Tota una lliçó d'educació en l'acció.

Ens aturem en la documentació referent al seminari que sobre «Estratègies d'intervenció a l'aula en el cicle 0-3» va dirigir en una de les llars d'infants de la capital del Segrià durant el curs 1997-1998. Dintre del pla de treball o programa a presentar a les institucions que organitzen la seva intervenció com a formadora-supervisora recull:

1.5 Descripció de la metodologia a emprar:

Presentació, estudi i discussió en grup-seminari, de les diferents situacions de la vida dels infants i els mestres a l'escola bressol.

Treball en grup, equip-escola, per estudiar les diferents opcions escollides.

Posada en comú i supervisió amb l'assessor del seminari.

Presentació d'un recull-treball personal o de l'equip-escola al finalitzar el curs (o durada del seminari) a l'ICE.

Línies de guia del seu estil de treball amb els grups de mestres i educadores.

Aquestes «perles» són les que jo he valorat i he volgut compartir amb vosaltres. ■

Xavier Gimeno és professor del Departament de Pedagogia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona.

La vinculació de l'escola bressol amb les famílies

A través d'un recorregut cronològic ens apropem a una temàtica central de la pràctica i la reflexió que Tere Majem va dur a terme durant la seva trajectòria professional. El recorregut permet descobrir la coherent elaboració i l'enriquiment de la seva manera de fer i entendre l'escola en la relació amb les famílies.

Sílvia Morón

Les idees pedagògiques de Tere Majem sobre la relació de les famílies amb l'escola bressol són un dels seus llegats que avui intentem, no sense esforç emocional, recuperar per a vosaltres.

El mestre es defineix com el que ensenya una art, una ciència o un ofici. Alguns creiem que Tere Majem va ensenyar art, ciència i ofici.

Des d'una revisió *impúdica* dels seus escrits i documents volem compartir el seu pensament i la seva acció amb els lectors de la revista INFÀNCIA que la van conèixer i amb aquelles noves generacions que segurament la llegeixen en el seu llibre sobre *El joc de la descoberta* sobre la panera dels tresors i el joc heurístic, i en altres articles seus.

De manera molt breu, sintètica i textual, vam recuperar dels seus escrits algunes de les seves idees, que van marcar la seva coherència professional i personal al llarg de molts anys (de 1976 a 2004). Gràcies amiga!

Explicacions sobre el joc dels lactants expressades en una reunió amb les famílies (1976)

És molt important el marc on es du a terme el joc i la creació d'una atmosfera estimulante que n'afavoreixi l'adaptació al seu mitjà. Per tant, la sala ha de ser molt alegre i àmplia i també la més tranquil·la de la casa, per a afavorir aquest clima de relació i seguretat.

Quines són les necessitats d'un lactant durant els primers mesos, si la seva jornada es reparteix entre casa seva i l'escola bressol?

Tres de fonamentals:

- La primera, la seguretat de pertànyer de debò als seus pares, sentir que la seva veritable «base» està amb ells a casa seva.
- La segona és una relació a l'escola bressol de càlida comprensió (per tant, de confiança) amb el personal que coneix.
- La tercera és alimentada pels estímuls que li aporten els primers jocs, les primeres explicacions, quan inicia la seva estada.

Explicacions sobre què és una escola bressol en una reunió amb les famílies (1982)

L'escola bressol és una petita institució acollidora on l'infant es troba com a casa. No és una substituta de les famílies, sinó que n'és paral·lela. Hi hem de garantir que els petits puguin establir relacions estables i satisfactòries amb els adults que se n'ocupen, i estímuls rics i adequats a través d'una àmplia gamma d'activitats de joc.

Establir una veritable relació no ve mai del domini, sinó d'una igualtat.

Per conèixer, per relacionar-se, cal voler-ho. Com conèixer? Mirar per veure, veure per entendre i implicar-se.

Com respectem l'autonomia, la individualitat i com recollim les propostes dels petits? Reunió amb els pares i mares dels caminants (1982-1983).

Idees sobre les característiques de les relacions amb les famílies (1984)

La relació amb les famílies: constant i estreta.

Quan entra l'infant a l'escola, durant l'adaptació a l'escola bressol, quotidiana d'afecte compartit, de sensibilitat en les relacions dels pares amb el personal, amb informes, amb reunions i sortides.

El contacte amb les famílies ha de fer-se des dels primers moments, en una escola oberta, on puguin sentir-se'n part, explicant-los la importància de la seva col·laboració en la tasca comuna de l'educació dels seus fills, parlant de les pautes a casa i a l'escola, fins i tot del paper dels avis. (1985)

Abans de l'estiu hem de fer la primera trobada amb la família per preparar l'entrada del seu fill:

- Com fer-ne l'adaptació i presentar-li la seva mestra.
- Posar-se d'acord amb la família per preparar l'entrada gradual.
- Explicar la importància del primer any.
- Establir horaris reduïts i diferenciar-los dels del curs.
- Donar consells pràctics, petits detalls (sobre la roba, el menjar, etc.).
- Ensenyar-los la sala on conviuran, i tota l'escola.

“La relació amb les famílies: constant i estreta.”

En l'adaptació dels lactants (1987) curs d'Escola d'Estiu de Rosa Sensat

Cal ser extremadament atents als comportaments dels infants durant el període d'adaptació. Aquest període no és solament un problema del nen sinó que també ho han d'assumir tots els que estan al seu voltant: pares, educadors i altres persones que hi conviuen.

Hi ha pares que poden sentir-se gelosos, uns altres que no volen comentar el comportament del nen, per no sentir-se jutjats, establint una divisió dels comportaments a casa i a l'escola [...] Creiem que és un període importantíssim en la vida de l'infant i que dependrà molt de com ho portem a terme. De la nostra proposta dependrà l'equilibri del nen, la seva tranquil·litat, el seu desenvolupament, la seva estabilitat i, també, per descomptat, la relació amb la seva família.

Els primers dies és convenient que el pare o la mare estiguin amb nosaltres a l'escola, que vegin com tenim cura del seu fill i fixant-nos bé en els seus costums amb el bebè, i parlant molt del seu comportament. Això ens ajuda molt mútuament, a conèixer-nos millor i a respectar la manera de ser del nen.

Si la mare o el pare ha de sortir, pot deixar-nos una estoneta l'infant i tornar després, estar-hi una estona més i ja anar-se'n amb el nen. Hem de veure com el canvia, com li dóna el mejar, com hi juga, com el posa a dormir. I, cap al tercer o quart dia, començarem a intervenir-hi més. L'infant no hauria de quedar-se més de quatre o cinc hores, fins al cap de quinze dies, aproximadament, quan ja pot passar a fer el seu horari complet, intentant que no excedeixi, si pot ser, les sis hores.

És important no canviar cap dels costums dels infants en el període d'adaptació i respectar-los els costums de casa.

També és important que les famílies no tinguin pressa per deixar-los als matins, i que no desapareguin quan el nen està distret. Això els pot donar la sensació de ser enganyats. Seria molt estrany que un nen que està ben vinculat a la seva família no protesti. És important, també, que les famílies siguin puntuals a l'hora de recollir-los, que entrin i parlin amb l'educadora relaxadament.

Aquestes idees no són mers apunts perfeccionistes, sinó que representen situacions molt delicades d'una importància insospitada.

A les famílies, els hem de facilitar el màxim d'entrevistes, que puguin telefonar durant la jornada, que es quedin amb el seu nen, i els hem de lliurar informes ben complets.

“Hem d’oferir a les famílies un ambient i una experiència de col·laboració i comprensió.”

Hem d’oferir a les famílies un ambient i una experiència de col·laboració i comprensió en la vivència personal de compartir la cura del seu fill.

Tots necessitem algú que ens escolti, amb qui parlar i que confii en nosaltres.

Hem de diferenciar entre el que nosaltres volem explicar a les famílies i el que realment les famílies volen conèixer o saber. (1998)

Les famílies esperen els fills amb expectatives, cadascuna viu la relació amb els fills d’una manera determinada i diferenciada. Cal retornar-los la consciència de la seva pròpia competència. Per fer-ho no hi ha un únic model. Hi ha criteris.

Tots els canvis es faran de manera lenta i gradual. És important una bona planificació conjunta amb la família. La introducció de canvis, com els nous menjars, es fan a casa i després es continuen en l’escola. Sempre es començarà amb un poc, mai un plat ple, fins que s’hi acostumi. Això obliga a una revisió diària.

L’actitud de l’adult (mestra/e) ha de ser:

Oberta, flexible i atenta. Per captar-ne l’evolució i per afavorir-ne el creixement.

Tranquil·la. Sense presses per poder experimentar plaer en compartir experiències amb els nens i les nenes.

Disponible en les tasques de reflexió, amb els companys, amb l’equip, i en l’intercanvi amb les famílies per aconseguir una coherència en l’educació dels nens.

Com adequem les nostres intervencions tenint en compte la diversitat familiar? (1995)

La relació amb les famílies és necessària durant tota l’educació infantil. Cada escola troba les formes organitzatives pròpies, en el seu projecte d’escola, en la seva història.

Alguns objectius dels serveis *Ja som mares* del programa que es du a terme l’Ajuntament de Cornellà de Llobregat coordinats i dirigits per Tere Majem (2004)

Un dels objectius és fer sentir a les mares novelles que són acollides, que se sentin còmodes, tranquil·les, sense inhibicions, i intentar crear un clima obert i democràtic que afavoreixi l’intercanvi d’experiències i l’ajuda mútua.

El naixement d’un fill canvia la vida de la dona, de la parella, canvia les relacions, els ritmes de vida i, en general, és la dona qui té els canvis més intensos de la seva vida. I si bé les mares intenten envoltar-se de suports familiars des del naixement, es troba un sentiment de solitud que s’expressa en una necessitat de comunicar les petites i també les grans coses de la vida quotidiana.

Silvia Morón és professora de ciències de la comunicació de la URL.

T'agradaria que t'ho fessin a tu?

Quan les coses petites són grans

Carme Cols

–Em pots dir petites coses que per a tu són grans?

He anat fent aquesta pregunta a diferents persones, i no rebo una resposta ràpida però sí un somriure

especial. Explicaré la resposta de la Gemma, companya que està fent pràctiques a l'escola. Quan li vaig fer la pregunta es va quedar somrient, però callada. Al cap d'una estona va respondre:

–Hi pensaré. N'hi ha moltes, però... Demà et portaré una llista!

Al cap de dos dies em va portar un paper amb paraules escrites: una estrella, un petó, una abraçada, un infant.

–Saps? –em va dir– sembla fàcil però, uf...! Els sentiments són difícils d'explicar. No és

Una de les qüestions potser més complexes de descriure i impossible de quantificar és la manera de relacionar-se, la delicadesa d'una mà que calma o una mirada que dóna confiança, o tot aquell petit detall que contribueixen a fer la vida interessant i agradable. Amb Tere Majem compartim el valor de l'imperceptible en educació, que hi contribueix de manera decisiva.

amb una altra companya: el so d'un diapasó, una llàgrima, un somriure, una picada d'ullet, una maduixa de bosc, el primer petó, la llum d'una espelma, un gra de sorra del desert. Aquesta llista va provocar intercanvi de records, sensacions..., finalment amb un esclat em va dir:

–Les petites coses te les trobes sense buscar-les. Quan les saps trobar, les fas grans!

La Gemma, sense saber-ho, em va ajudar molt a començar a escriure sobre això. Les petites coses estan en la vida quotidiana. Allò que va passant dia a dia, que potser passa desa-

l'estrella, ni el petó, ni l'abraçada, ni la foto..., és el que passa que fa que una cosa petita sigui gran.

Uns dies més tard em va portar una altra llista que havien fet

percebut a la persona adulta, però que és bàsic per a l'educació d'un infant.

És l'empremta que ens ha deixat Tere Majem, aquella manera tan senzilla de procedir, que contenia una manera amplíssima i complexa de comprendre el procés d'aprenentatge dels infants i dels adults, la manera d'establir relacions, d'organitzar espais, d'escollir materials. La importància de prendre consciència de les petites coses que són grans. Maneres que fan plantejar un estil respectuós de tractar els infants. La Tere sempre deia:

–Davant d'una situació que no saps què fer, pensa: «t'agradaria que t'ho fessin a tu?»

Voldria explicar algunes de les petites coses que passen a l'escola a l'entorn de l'infant i de l'adult, i que contribueixen al creixement afectiu, intel·lectual i social dels petits. Perquè quan hem donat valor a les petites coses hem pogut fer canvis molt significatius, provocadors, i

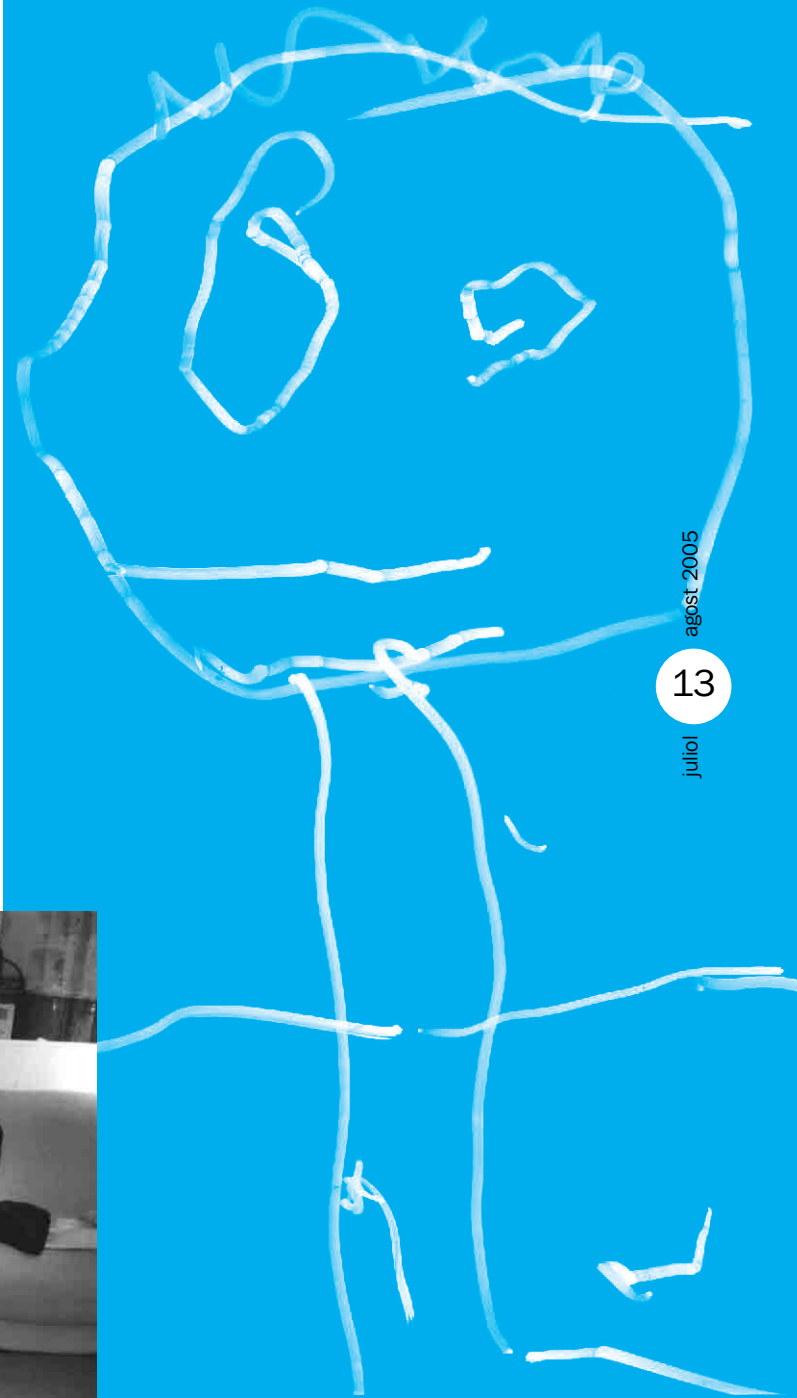
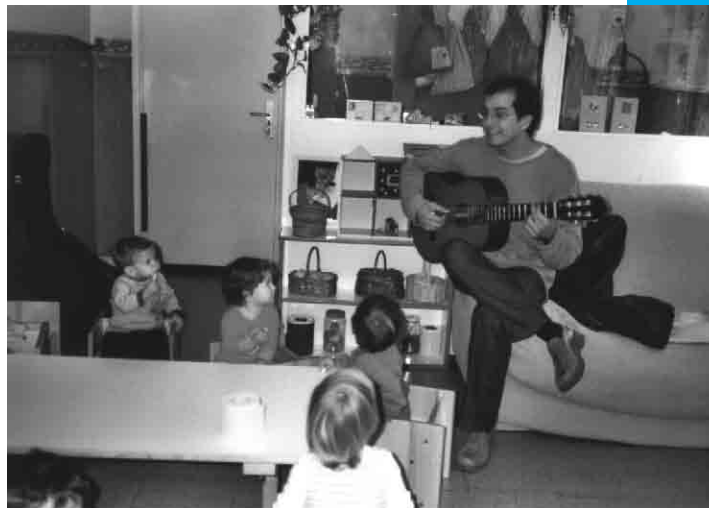

hem permès que sorgissin realitats importants, fets interessants...

Els sofàs, o les butaques, els trobem a diferents espais de l'escola. En cada punt conviden a crear un ambient perquè passin petites coses. A l'entorn d'un sofà, la descripció del que passa dia a dia no s'oblida fàcilment. Cada dia els retrobem i sempre hi passen coses noves. L'avi Pere cada matí fa el seu ritual, s'asseu al sofà amb la seva néta, li treu l'abric, parlen els dos amb molta complicitat com si tots dos esperessin la novetat de cada dia. Sempre hi ha algun company que s'apropa amb alguna demanda explícita, o simplement per fer-la petar. El sofà provoca situacions de relació. Moments íntims, de descans, de contemplació, d'escoltar, de mirar contes, de suport per posar-se dret. L'espai que es crea a l'entorn del sofà, on viuen i conviuen infants i adults, es converteix en un nus de vida dinàmic, flexible, acollidor.

Els petits detalls de l'organització de l'espai són importants. Tere Majem, amant dels espais d'acolliment, deia:

–Tot el que tenim a l'espai on viu l'infant s'ha d'haver pensat. Tot, tot té una finalitat. És diferent tenir dues cadires i una taula camilla que tenir una cadira i una taula enganxada a la paret.

Dues cadires a l'entorn d'una taula rodona a la mida d'un adult. Un espai privilegiat per poder parlar en els breus moments de deixar l'infant i de recollir-lo. Les dues cadires inviten! La taula rodona no separa, és com un cercle que et deixa mirar la cara.

A l'entorn de la taula i les dues cadires, a cada grup passen coses diferents. En el grup dels més petits es crea un espai per a l'alimentació: la mare pot donar el pit mentre mira el que va passant; la mestra dóna el biberó o unes farinetes. Un espai que ens ha ajudat a recuperar el bon costum de donar el menjar a la falda. Als altres grups, la taula i la cadira ens és útil per elaborar la documentació. Cada matí la mare d'en Pol escriu la nota a la llibreta del fill. Una nota pot ser una gran cosa que ve d'una petita cosa! És la documentació que anem fent dia a dia. La comunicació escrita a través de les llibretes. Un diàleg ple de petites coses. Tots els infants saben que el que estem escrivint sobre la taula és d'un gran interès per als seus pares. Ells viuen, dia a dia, intensament, les paraules escrites en aquella llibreta. Cada dia les llegim amb cada un d'ells assegut a la falda. Uns rituals que la novetat fa que cada dia siguin diferents. S'ha donat valor a petits detalls que fan que les llibretes es valorin i que les famílies les guardin com un tresor.

Sens dubte que, en el marc de l'escola, les petites coses passen per la manera de fer i ser de cada mestra. Prendre consciència del que fas ajuda a concretar i a conquerir noves maneres d'actuar. ■

Carme Cols és mestra de l'Escola Bressol Edelweis de Cornellà de Llobregat.

Com **parlem** als infants

Montserrat Fabrés

Ens hem aturat mai a reflexionar sobre aquest fet, que sembla tan natural i que, per tant, no forma part del projecte pedagògic de centre, ni del procecte curricular? Bé, doncs, la importància de «Com ho fem» és cabdal per establir una relació de qualitat i de respecte envers els infants. És una d'aquestes petites coses, que veritablement són *grans coses*, en el dia a dia de la

nostra relació amb els infants.

Vaig tenir el goig de compartir amb Tere Majem alguns assessoraments a escoles bressol i, per a ella, aquest era un punt essencial, s'hi fixava molt i tenia una gran sensibilitat per captar com l'educadora es dirigia als infants. En aquestes línies us en faig part.

El to de veu que utilitzem sovint és un to de veu molt alt i pot desconcentrar l'atenció dels infants pel joc que estaven fent. A més, de mica en mica l'haurem d'anar augmentant perquè els infants també l'apugen.

Sovint el to de veu també és un to massa exigent, de donar una ordre que volem que executi l'infant, quan hauríem de pensar que

Parlar al que no parla és una de les descobertes que els mestres dels més petits han fet amb la seva practica quotidiana. La primera gran descoberta ha estat que els infants, des del primer dia de la seva vida, parlen, es comuniquen amb els que els envolten. En conseqüència, els mestres s'han plantejat com escoltar i com respondre al que tant parla aparentment sense parla. Una qüestió recurrent en les converses que Tere Majem i l'autora mantienien com a mestres.

necessita un temps per acabar l'activitat que està fent.

Parlem massa sovint per a la col·lectivitat. «Qui té pipí?» «Aneu al vàter abans de sortir al pati», quan en realitat –i per l'etapa de desenvolupament en què es troba– l'infant encara necessita que se li parli individualment. I bé que ens n'adonem que reacciona molt millor a la nostra demanda quan ho fem així! Doncs ja ho veieu. *No cal* que cridem tant; la nostra veu, la dels mestres, és massa protagonista.

Quan parlem i quines paraules utilitzem

En quins moments? Cal que siguem respectuosos amb l'activitat dels infants i no els parlem quan estan jugant. Podem dir que és un moment inadequat. És millor no intervenir en el seu joc, parlant-li, si no és l'infant qui ens ho demana. Sovint també veiem que un grup d'infants està jugant amb tasses i culleres i la mestra diu: «Que em fas un cafè?» o bé «Ara voldria sucre...» Guardem les nostres intervencions per a altres moments. Els moments en què tenim una relació més individual amb cada nen: l'acollida del matí, el canvi de bolquers, durant els àpats. Són moments molt rics d'intercanvi entre la mestra i l'infant.

Bé i... què els diem en aquests moments de relació individual? Doncs els expliquem què estem fent i què farem. Per exemple: «ara t'asseuré a la falda per donar-te el menjar.» Li podem explicar tot el que fa referència a aquella situació.

Tot això és vàlid per a totes les edats d'infants d'escola bressol. Sí, sí, fins i tot per als infants de dos a tres anys, que, com que ja els

veiem grans (són els grans de l'escola bressol), ens relaxem de donar-los un tracte individual i, tanmateix, encara el necessiten.

Un altre aspecte a tenir en compte són les paraules emprades. Parem-nos-hi un xic, analitzem l'impacte que algunes paraules poden tenir per als infants, perquè sovint són paraules emprades més d'una vegada per la mestra d'un grup concret o fins i tot pot arribar a ser un hàbit adquirit per tot l'equip de l'escola.

En posaré alguns exemples: «apa, ets un campió, ja t'ho has acabat tot!», o bé «a veure qui serà el campió?» Aquí, amb aquesta paraula, manifestem clarament la noció de competitivitat. Ens hem plantejat si, dins el nostre projecte, volem inculcar que l'infant sigui un «campió?»

«Tingues paciència...» Una altra expressió molt difícil, com a concepte, per a l'infant.

O bé «*carinyo* què et passa?» Cal aquesta expressió d'afecte tan personal envers els infants? Pronunciada d'una manera rutinària i repetitiva, possiblement no té res de carinyosa per a l'infant.

En altres moments tampoc no parem atenció al que diem del nen davant seu. Per exemple, podem parlar despectivament de com l'ha vestit la mare avui. Aquí també li falem al respecte de manera molt subtil.

Prevenir l'infant

Dir-li tot el que anem a fer amb ell, aquesta actitud i les paraules que emprem porten implícit en l'infant la possibilitat d'*anticipar*. Si la mestra li diu les coses abans de fer-les-hi, ell podrà anar elaborant el seu pensament i esperar sense angoixa.

La mestra li diu i li repeteix «Després d'en Pau et donaré el menjar a tu.» «Quan en Pau acabi et tocarà a tu.»

Comprendre l'infant

Bé, i quan un infant es fa mal, què li diem? Sovint podem sentir: «No ploris, que no ha estat res!», o bé «No passa res!» Tot això és molt difícil per a l'infant, en primer lloc perquè se sent incomprès, perquè realment sí que li ha passat alguna cosa, i en segon lloc perquè li donem a entendre que no ens agrada que plori, que els seus plors no són acceptats. Quan, en aquestes edats, plorar és l'expressió més immediata de les seves emocions de malestar, de dolor.

En aquests moments seria més pertinent dir-li que comprenem que s'ha fet mal, i acollir-lo. Així el confortarem i, sentint-se més acollit, se sentirà més segur i podrà dipositar-nos més confiança. Serem l'adult que vetlla perquè l'infant estigui bé.

Per acabar també vull fer referència a la importància de *demanar-los* les coses. Aquí tenim una pauta de respecte envers la persona-infant. Tenir-lo en compte passa per dir-li «Em deixes que et cordi la sabata?» «Si et plau, hauries d'asseure't perquè pugui posar-te els mitjons.»

Ah! i una altra gran cosa: *saber esperar*. Tan sols cal que deixem una mica de temps perquè l'infant ens respongui, però cal que a cada infant li donem el temps que necessita.

Fixeu-vos *quin i quant valor* té aquesta petita frase *com parlem als infants*, que se'ns converteix en una gran frase, amb molta força: *quan les coses petites són grans*. ■

Montserrat Fabrès és mestra d'escola bressol.

Uns espais i uns temps de socialització i aprenentatge

A mesura que els canvis socials i laborals s'han anat imposant, modificant costums i creant noves necessitats, els sectors més dinàmics de la població s'han organitzat per buscar noves so-

lucions i nous recursos per fer front a les seves responsabilitats en els diferents àmbits. Així, els anys seixanta, van aparèixer les primeres escoles bressol com a resposta a la demanda de moltes famílies que desitjaven un centre educatiu amb el qual poguessin compartir l'educació dels seus infants petits mentre els pares treballaven. Trenta anys més tard, malgrat les promeses de les administracions educatives de diferent signe, és evident que no totes les famílies que voldrien utilitzar els serveis d'una esco-

L'autora va compartir amb Tere Majem la creació d'espais i temps de trobada entre infants i adults, la posada en funcionament dels programes *Ja tenim un fill* i *Espai familiar*. La recerca, la reflexió, el debat compartit permeten enumerar constants, polir, matisar, progressar. Aquí rau una insignificant diferència, la gran diferència, l'abisme que pot separar aquell que es proposa educar d'aquell que simplement assisteix els infants.

men més que els seus fills romanguin principalment a casa, a cura d'algun familiar, generalment la mare o els avis, sense que això signifiqui que no estiguin disposats a deixar que el petit freqüenti un parell de dies per setmana i durant unes hores algun centre on puguin ampliar les seves experiències i relacionar-se amb altres nens i nenes.

Ens trobem davant una societat canviant en la qual coexisteixen una gran diversitat de models familiars, laborals, etc., però la deman-

la bressol de qualitat ho poden fer i que és necessari ampliar l'oferta educativa a nivells més d'acord amb la demanda real.

Això no obstant, hi ha famílies que per raons diferents s'esti-

da de suport a la tasca educativa familiar és cada vegada més extensa. Potser per això els serveis d'educació infantil «tradicionals» durant els darrers anys han començat a diversificar-se. Això no obstant, l'experiència palesa (tant aquí com en d'altres països europeus) que els serveis educatius a temps parcial arrelen més fàcilment en aquelles zones on ja hi ha una certa cultura de la infància, generada per l'existència prèvia de serveis educatius a temps complet —escoles bressol, llars d'infants, etc.— que a més de donar resposta al dret dels infants a participar en contextos educatius extrafamiliars tenen en compte les necessitats de les famílies de compartir l'educació dels seus infants mentre treballen.

Independentment de la modalitat adoptada, totes aquestes iniciatives haurien de participar de la mateixa concepció educativa que qualsevol institució d'educació infantil i, per això, els

Montserrat Jubete

seus principis i criteris no haurien de ser diferents sinó idèntics: garantir una atenció de qualitat als nens i nenes i oferir un suport a la tasca educativa familiar.

Un bon exemple d'això el trobem en dos dels serveis educatius, pioners a la nostra ciutat i al nostre país: *Ja Tenim un Fill* i *Espai Familiar* (creats per l'Administració municipal), dissenyats amb la intenció de donar resposta a les noves necessitats familiars en relació amb l'educació dels més petits.

Ja Tenim un Fill es va iniciar a finals dels vuitanta en un centre d'atenció a la dona de la zona nord de la ciutat amb la intenció d'oferir ajuda i orientació a les dones que acaben de ser mares. S'adreça, doncs, fonamentalment a les dones que fa poc que són mares (tot i que els pares també hi són ben rebuts) i al seu bebè, durant els primers mesos de vida dels petits.

El seu objectiu és oferir un entorn privilegiat en el qual les mares i els pares puguin observar els seus fills, i també aportar-los el suport necessari perquè se sentin segures en l'atenció del petit i competents per interpretar i respondre de la millor manera possible a les seves demandes, en el moment oportú. Per a això, s'ofereix la possibilitat d'assistir-hi setmanalment durant unes tres hores i d'incorporar-se a grups estables, conduïts per professionals de l'educació infantil, els quals ofereixen suport i fomenten la col·laboració entre les persones que el freqüenten.

Espai Familiar és un altre servei d'educació infantil que es va posar en marxa poc després, l'any 1991, inspirat en fórmules i experiències dutes a terme en diversos països d'Europa. Va

adreçat als nens i nenes de menys de tres anys, no escolaritzats; hi poden assistir acompanyats per algun adult del seu entorn familiar (habitualment la mare, el pare, els avis, etc.) dos cops per setmana, els dies prèviament acordats amb les mestres responsables del centre. Així, cada parella o «díade» s'incorpora a un grup estable de petits i adults format per un màxim de 12-14 parelles que compartiran espai, vivències i relacions durant el temps que duri el seu pas pel servei (fins que els nens i les nenes s'incorporin a alguna escola bressol o a un parvulari). Està organitzat com un espai de joc, trobada i relació per a petits i grans, i es proposa afavorir el desenvolupament general dels nens i nenes i ajudar les mares i els pares a preveure situacions derivades de l'aïllament en què viuen en l'actualitat gran part de famílies i la dificultat per descobrir el procés de creixement presents en el desenvolupament infantil.

Tant *Ja Tenim un Fill* com *Espai Familiar*, igual que l'escola bressol, parteixen de la confiança en la competència de les mares i els pares com a primers educadors, del dret a la diversitat i d'una concepció del terme suport basada en la col·laboració i el protagonisme de tots els participants, i de l'intercanvi social com a generador d'aprenentatge.

Disposen d'una estructura lleugera i flexible pel que fa a horaris i compromís d'assistència, cosa que permet adequar-se a una diversitat de necessitats i demandes de nens i adults més gran.

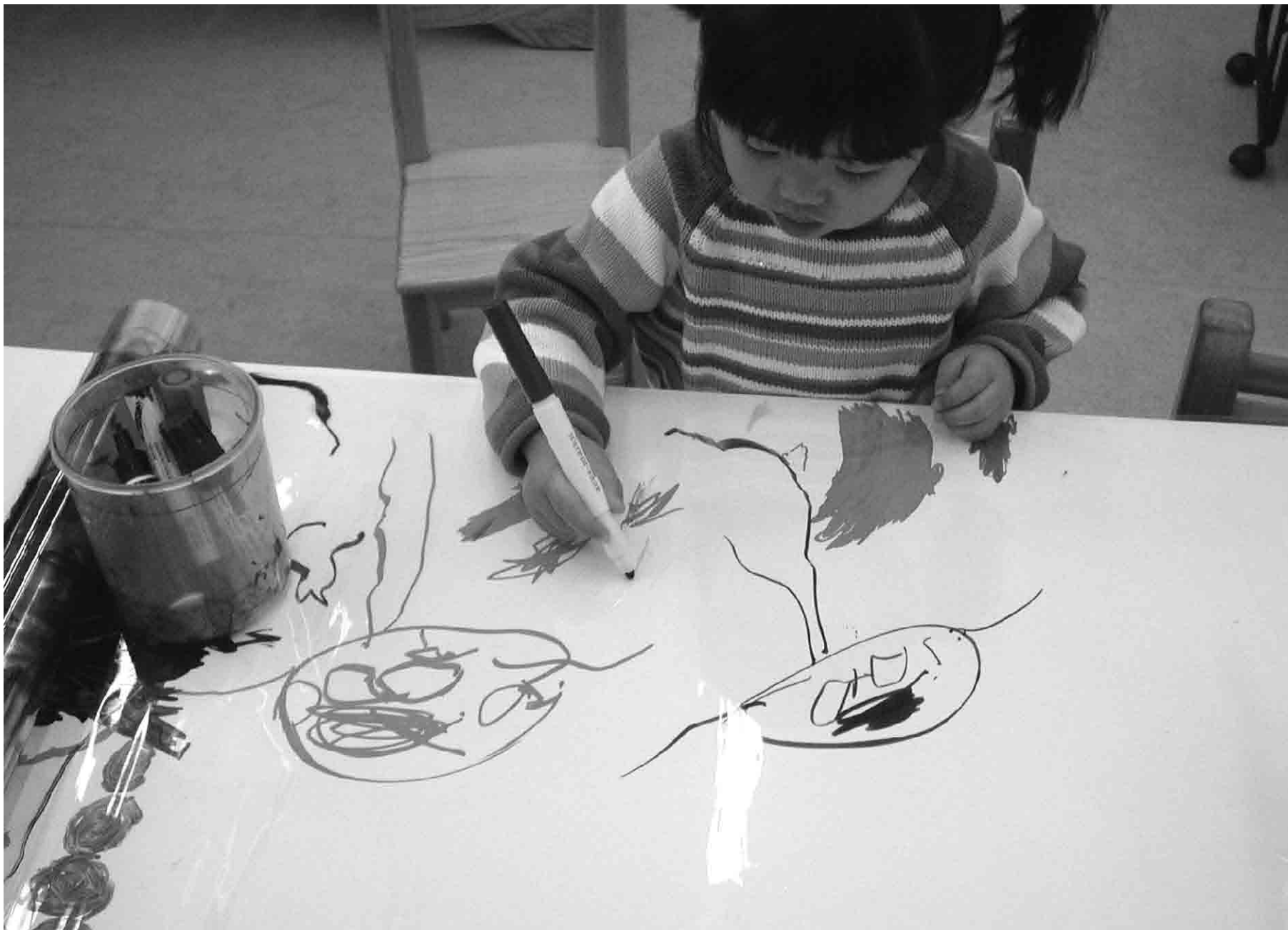
La pràctica educativa, com en qualsevol institució infantil, hi gira entorn de tres eixos fonamentals:

1. L'organització social de l'activitat dels infants, és a dir, la planificació, selecció i distribució d'espais i materials de manera que suggereixin relacions i activitats considerades d'interès per al desenvolupament dels infants. Es tracta, en definitiva, d'oferir un entorn formalment estructurat amb una clara intencionalitat educativa en el qual és cada infant qui decideix què vol fer amb el material, amb qui i durant quant de temps.

2. El tractament de la diversitat, el qual implica pràctiques educatives familiars diverses, amb la consciència que no hi ha un únic model educatiu vàlid i que els valors i la cultura de cada família donen lloc a una gran diversitat de pràctiques educatives, la majoria de les quals són tan pertinents com qualsevol altra des del punt de vista del desenvolupament dels infants.

També cal tenir en compte que la composició dels grups inclou infants i adults d'edats diferents, i que, a la diversitat fruit de les experiències i interaccions viscudes en la pròpia família i de la particularitat de cada individu, s'hi ha d'afegir la diversitat pròpia de la diferència d'edats, la qual implica moments maduratius diferents i, per tant, habilitats i necessitats força diverses. El seu tractament passa per l'oferta de propostes molt obertes i materials polivalents que s'ajustin als interessos, habilitats i requeriments dels diferents infants.

3. La relació entre els professionals i les famílies, que es concreta en una intervenció molt respectuosa dels professionals envers els infants i els adults que els acompanyen. Es

tracta d'estar atent i disponible a les possibles demandes de la mare o el pare en relació amb el seu fill, sense forçar confidències ni donar opinions ni consells. La funció dels professionals és oferir suport a la relació entre pares i fills, acceptant tant la necessitat de distanciament i descans d'alguns adults respecte a la filla o al fill com la sobreprotecció d'altres, afavorint el pare o la mare que ho desitgin a trobar per ells mateixos noves formes de relació amb el fill o la filla, aportant informació sobre el desenvolupament infantil, tenint la possibilitat d'observar com resolen certes situacions altres mares, de manera que cadascú pugui reflexionar i replantejar-se la pròpia manera d'actuar, sense crear angoixes ni malestar.

La feina de les educadores

En els dos serveis la tasca dels professionals s'adreça a l'infant en relació amb l'adult que l'acompanya. Per això, i per guanyar-se la confiança i el consentiment tant de l'un com de l'altre, la intervenció dels professionals s'inicia habitualment amb un procés d'aproximació a la díade. Només gaudint de la confiança de l'adult serà possible acostar-se a l'infant i aconseguir que aquest accepti les propostes i els suggeriments de l'educadora.

Durant el temps en què infants i adults es troben es procura que disposin de temps per al joc i la relació, per a

l'observació i per a l'activitat conjunta, sempre amb el respecte més gran envers les necessitats i preferències individuals. Per això inicialment, i amb l'objectiu de facilitar la tasca de

les educadores, s'especificaven algunes de les seves intervencions, com també de les conductes que calia propiciar en infants i adults durant la seva estada al centre.

- Procurar una bona incorporació de cada una de les díades al grup, col·laborant al fet que cada u hi trobi el seu lloc i facilitant l'ampliació de les xarxes socials d'infants i adults. L'oportunitat d'ampliar el cercle de relacions i d'observar diverses maneres d'actuar aporta nous recursos al quefer diari i enriqueix les relacions familiars, ja que en general la majoria de nens i nenes mentre no assisteixen a l'escola estan en contacte, sobretot, amb la mare sense que altres adults (germans grans, avis, pare) intervinguin de manera habitual en la seva cura.
- Propiciar moments d'activitat conjunta mare/pare-fill, de joc i atenció compartida, d'observació i relació entre petits i grans. Situacions en les quals pares i fills comparteixin diferents activitats i jocs, amb la intenció de facilitar experiències distintes de les que tenen lloc a la família on, habitualment, el tipus d'intercanvis entre adults i infants estan molt lligats a les activitats de cura física.
- Proposar activitats a nens i adults per separat a fi d'iniciar una primera i progressiva separació positiva per als dos membres de la díade, la qual, per la seva banda, permeti a uns i altres participar en activitats que afavoreixin el seu desenvolupament personal. Es tracta de facilitar el procés d'autonomia del nen tant en l'aspecte de destreses i habilitats com en l'àmbit de les relacions afectives, de manera que sigui possible passar de la simbiosi inicial observable en la díade a la tramitació d'una distància que permeti a l'infant i a l'adult interessar-se per altres coses (jugar i relacionar-se amb altres nens i nenes i amb diferents adults).
- Planificar situacions que permetin als adults ampliar la seva percepció del nen. Observar com el propi fill o filla juga i es relaciona en un ambient diferent de l'habitual permet percebre i valorar més àmpliament les seves capacitats i possibilitats. S'ha constatat que les atribucions dels adults sobre les capacitats infantils determinen en gran mesura les activitats que els proposen de fer i el grau d'autonomia i iniciativa que se'ls concedeix: «es podria pensar que a partir de la interacció i observació directa dels infants els adults milloren el seu coneixement sobre les característiques i habilitats d'aquests i, per tant, es troben més capacitats per fer valoracions més positives».
- Oferir als adults la possibilitat d'intercanviar punts de vista, expressar dubtes, confrontar opinions i compartir experiències sobre l'educació dels seus petits. Moltes de les intervencions i molts dels comentaris de les mares i dels pares posen de manifest la convicció general d'aquests sobre el caràcter innat de determinades capacitats infantils i l'escassa conscienciació sobre el gran valor de la tasca educativa familiar. Aquesta constatació confirma la conveniència d'afavorir la presa de consciència dels pares sobre la seva importància com a primers educadors. Per això, la intervenció dels educadors ha d'anar encaminada a la creació d'un clima de confiança i respecte en el qual es comparteixin els diferents «sabers». El dels professionals més lligat a un «saber» general i el dels pares més lligat a un «saber» concret però igualment útil i valuós.

La informació que els mitjans de comunicació difonen entre la població és difusa i sovint contradictòria i gairebé mai no aconsegueix modificar conductes ni concepcions de fons. Així ho constaten diverses investigacions sobre «pràctiques i concepcions educatives familiars» que s'han dut a terme en diferents punts de l'Estat espanyol. En totes elles es posa de manifest que la informació de què disposen els pares, relativa a la cura i educació dels infants, no sempre determina la seva pràctica educativa quotidiana, sinó que aquesta es troba influïda per molts altres factors (les pròpies vivències infantils, expectatives de futur, inseguretat en el seu propi rol, etc.). Aquesta constatació confirma la necessitat de donar suport a la tasca educativa familiar, no a partir del bombardeig informatiu, sinó oferint ocasions per a la confrontació d'idees i opinions (en relació amb els temes que els pares plantegen), aportant informació sobre el desenvolupament infantil i participant en el debat de temes pels quals es mostren interessades les famílies i que no pel fet de ser habituals són menys importants (el son del bebè, l'alimentació, a què s'ha de dir sí i a què no...). En definitiva, animant el sentiment de competència educativa i facilitant elements que invitin a la reflexió necessària, perquè cada u prengui per ell mateix decisions que li permetin exercir la seva funció de pare o mare amb més seguretat i consistència.

Ja Tenim un Fill segueix les pautes d'intervenció descrites amb la diferència que en cap moment no es formulen propostes segons les quals els bebès han de fer activitats lluny dels

seus adults de referència, ja que en aquest moment no es tracta de començar a fer més elàstic el vincle entre mare i bebè sinó, al contrari, d'estrènyer-lo i enfortir-lo. Per això, tota la sessió es fa amb la presència i activitat conjunta d'adults i petits. Els adults conversen amb els seus bebès a la falda o els deixen descansar al cotxet i quan ho creuen convenient els posen en un matalasset situat al centre del cercle d'adults perquè es puguin moure amb llibertat, interaccionar amb els altres bebès o explorar alguns dels objectes i materials que s'han seleccionat i, amb aquesta finalitat, posat al seu abast.

Activitats i intervencions dels professionals

En la família, habitualment, els intercanvis entre adults i nens estan molt lligats a les rutines d'atenció física. Per aquest motiu, en el grup es propicien situacions en les quals mares i pares i fill comparteixin activitats i jocs per mitjà de l'aportació de diferents materials i propostes. Així mateix, l'observació del model que ofereixen els diferents adults en la interacció amb els nens facilita l'ampliació d'estratègies i recursos a emprar amb el fill o la filla a casa.

A la llar la majoria d'infants estan en contacte sobretot amb la mare, sense que altres adults (germans grans, avis, pare, etc.) intervinguin habitualment en la seva atenció, raó per la qual creiem convenient facilitar als petits la possibilitat de jugar i relacionar-se amb altres infants i diversos adults de manera que tinguin l'oportunitat de conèixer i construir altres models de relació.

Un altre dels objectius d'aquests serveis és, com ja s'ha esmentat, promoure una percepció

ajustada dels petits i de les seves necessitats, facilitant l'observació i valoració de les capacitats i possibilitats del propi fill o filla. S'ha constatat que les atribucions dels adults sobre les capacitats infantils determinen en gran mesura les activitats que es fan amb els petits, les activitats que se'ls proposa fer i el grau d'autonomia i iniciativa que se'ls concedeix.

Valoració de les famílies

La immensa majoria valoren molt positivament l'oportunitat de compartir les seves vivències i els seus dubtes amb altres adults perquè, segons la seva opinió, contribueix a

alleugerir el sentiment de soledat en l'educació dels fills. Esmenten que contribueix a fer que a casa es parli més del petit, del que fa, del que aprèn... i que els arguments debatuts en el servei es comenten amb la resta de la família aportant nous temes de conversa sobre l'educació i el desenvolupament infantil.

Algunes persones reconeixen que han modificat la seva pràctica des que freqüenten el servei i indiquen que la reflexió sobre els dife-

rents temes de conversa que van sorgint les ajuda a sentir-se més segures en la seva interacció amb el seu fill o filla. D'altres diuen que els agrada assistir-hi perquè l'espai i els materials estan disposats pensant en les necessitats dels infants i no s'han de passar l'estona «dient no» com succeeix a casa seva on les necessitats de petits i grans de vegades es resolen d'una manera poc equilibrada.

En definitiva, que tots els pares i mares es preocupen per l'educació dels seus petits i es pregunten quins mitjans tindran al seu abast quan els seus fills vagin a escola per poder continuar compartint aquesta responsabilitat amb les mestres i els mestres, sense quedar al marge dels avenços que aquests facin. ■

Montserrat Jubete és mestra i llicenciada en pedagogia.

Bibliografia

- AGNOLLI, L., i S. MANTOVANI, S. (1988) «Tempo per le Famiglie. Un'iniziativa per bambini e genitori» (Memòria de treball), Milà, 1988.
- BRONFENBRENNER, Urie: *Ecología del desarrollo humano*, Barcelona: Paidós, 1987.
- BOWLBY, J.: *El vínculo afectivo*, Barcelona: Paidós, 1974.
- DOLTO, F.: *La causa de los niños*, Barcelona: Paidós, 1985.
- KAYE, K.: *La vida mental y social del bebe*, Barcelona: Paidós, 1986.
- LAUTREY, J.: *Clase social, medio familiar e inteligencia*, Madrid: Visor, 1985.
- MELTZER, D., i M. HARRIS: *El paper educatiu de la familia. Un model psicoanalític del procés d'aprenentatge*, Barcelona: Expaxs, 1989.
- ROGOFF, B.: *Aprendices del pensamiento. El desarrollo cognitivo en el contexto social*, Ed. Barcelona: Paidós, 1993. Col. Cognición y Desarrollo Humano.
- SCHAFFER, R.: *Ser madre*, Madrid: Morata, 1983.
- WINNICOTT, D. W.: *Los bebés y sus madres*, Barcelona: Paidós, 1993.

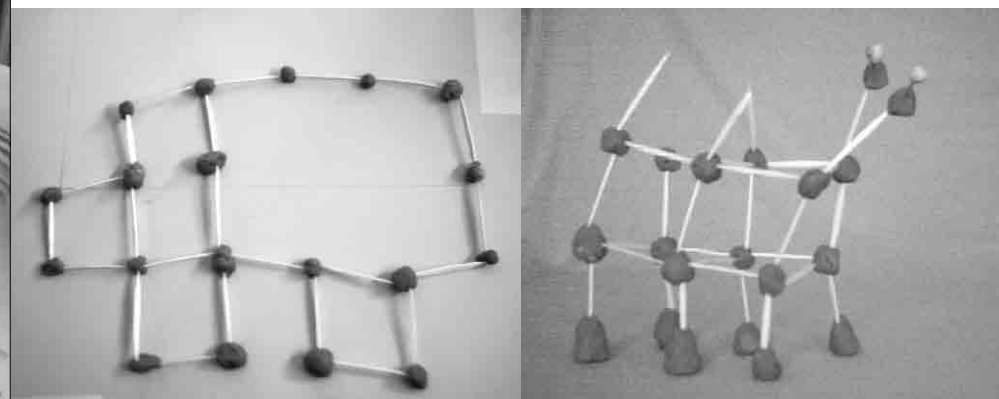
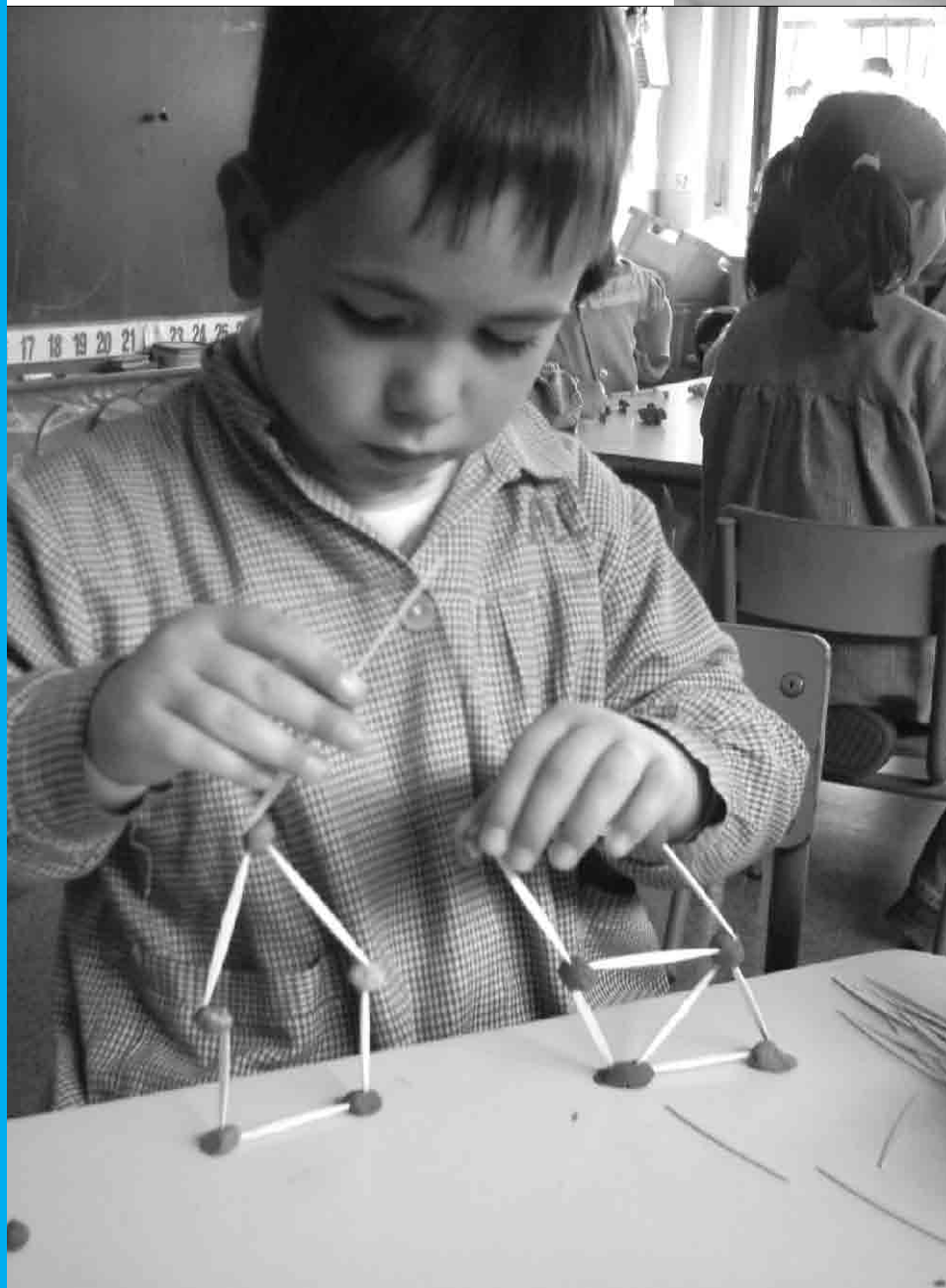
Construccions moleculares

M. Paz Muñoz

Combinar materials com fang, plastilina, farina amb aigua, molles de pa, sorra, amb altres que s'encasten bé amb material tou, com escuradents, palles, pals, petxines, pedres, possibilita construccions diverses en les quals s'experimenta amb la massa i els buits. El treball que comporta aconseguir l'equilibri, lluitar contra el pes i millorar les unions, ens sembla summament interessant. El dià-

leg sobre les diverses visions que obtenim, segons el lloc des del qual les mirem, és fonamental per comprendre l'escultura.

Sí, parlem del que hem fet, de com ho hem fet, del que ens ha costat, de perquè era difícil, de què sembla. Treballem la representació i, amb la unió de diversos llenguatges que ens ajuden a estructurar el pensament, construïm la intel·ligència. ■

Beure aigua i alguna cosa més

Josepa Gómez i Bruguera

La coherència entre el dir i fer, entre la vida professional i la personal és als fonaments de la relació d'amistat i complicitat professional d'aquells que han conegut Tere Majem. Al costat del perfil com a mestra, com a mestra de mestres, com a companya de debats pedagògics, l'autora en glossa la personalitat entranyable, amable, delicadament convincent i sempre preparada per escoltar el punt de vista dels altres.

Tere Majem,

Pensava que amb el pas del temps fóra capaç d'explicar alguna cosa interessant, havent-hi pogut reflexionar amb fortalesa, amb el cap serè, amb una certa distància...

Però m'està essent molt difícil, perquè quan penso en tu em retornen records amables, vivències comunes, converses entranyables, enyors compartits, idees teves que m'han fet reflexionar i que m'han servit definitivament.

Quan penso en tu, sento la teva calidesa, la teva afabilitat, la teva proximitat delicada, perquè tens el do de fer que les persones es sentin bé al teu costat.

La teva calidesa i afabilitat no treu que defenses aferrissadament i amb bel·ligerància amable les idees que tu creus justes, adients, oportunes.

Recordo quan et vaig conèixer. Fa molt de temps. Havies vingut a l'Escola de Mestres per fer una xerrada sobre l'escola bressol. Vas explicar moltes coses, però ara com a resum diria que el que més vas emfasitzar va ser la dignitat de la quotidianitat, la calma, la tranquil·litat, l'estima en totes les activitats, l'atenció a l'ambient agradable, la finor i la cura amb què es presentava el menjar, com s'organitzaven aquestes estones...

Després ens vàrem anar trobant en diferents àmbits pedagògics.

En aquests darrers 14 anys hem compartit consell de redacció de la revista INFÀNCIA i hem discutit sobre molts temes, però sempre t'has posicionat des de la perspectiva de la defensa de l'infant, dels mestres i dels pares. Defensaves l'infant perquè tenies en compte les seves necessitats i les seves competències. Defensaves els

mestres perquè pensaves en la seva tasca complexa, en la quantitat de decisions ràpides que s'han de prendre, perquè s'ha d'estar sempre disponible, al punt, i això no sempre és fàcil. Defensaves les famílies perquè aquesta tasca també és difícil, perquè compaginar l'àmbit familiar i l'àmbit laboral cada vegada costa més.

Sempre hi ha d'haver veus que, com la teva, defensin i mirin empàticament l'infant, la mestra o el mestre, la família, perquè la vida és difícil de viure i mai no hi ha dogmes definitius que ens ajudin a viure-la. Segurament, les solucions passen per la reflexió de les diferents circumstàncies i la flexibilitat amb què sabem entomar-les.

I, també, van venir els viatges pedagògics.

Conjuntament amb les converses sobre les escoles que visitàvem, s'hi barrejaven converses de caire més personal i, també, el goig de compartir la tria de regalets senzills per aquest nét o neta («aquesta bruseteta de coloraines li quedarà tan bé amb aquells ulls que té tan bonics!»). I era divertit el tràfec de missatges de mòbil que establies amb els nets i les netes durant aquests viatges.

I, en les converses, també apareixia l'amor cap a en Josep M., el marit estimat, una absència que no has acabat d'acceptar mai.

I les converses sobre els fills, sobre l'educació respectuosa i alliberadora que els havíeu dedicat a casa i a l'escola, i els camins que havien seguit.

Ah! I les teves dèries.

Però no les dèries en un sentit negatiu, sinó en el sentit de convenciment, quan les coses no poden ser d'una altra manera.

Per exemple, allò de la «fossa comuna» quan veies en un cistell tot un plegat de nines amuntegades, potser despullades, potser mutilades.

O allò que és important que els nens i nenes beguin aigua. Recordo que, l'endemà de sentir-t'ho dir, jo tenia una reunió d'obres perquè ens estaven construint un nou edifici per a l'escola i al pati dels petits ens volien escatimar una font; ho argumentaven dient que podien anar a beure aigua al lavabo de dins. Jo, aleshores, imitant l'autoritat amb què tu deies les coses vaig dir:

—És molt important que els infants beguin aigua.

Segurament ho vaig fer prou bé perquè vam tenir la font al pati. Vaig intentar de tenir la teva autoritat en el sentit d'allò que se li confereix a una persona pel fet de mostrar saviesa, estima, confiança.

Sembla redundant que, a voltes, en la nostra tasca educativa, s'hi hagin d'incloure asseveracions com aquesta. És important que els infants beguin aigua, o és important que els infants descansin perquè, igual que els adults, ells també es cansen, o és important que els infants tinguin èxits, o és important que els infants visquin en un ambient humà, càlid i amable, o és important que els infants siguin feliços, perquè ells com nosaltres també ho desitgen i ho necessiten, etc.

Segurament sembla redundant, però hem de continuar dient-ho i contribuir a fer-ho realitat.

Tere Majem, gràcies per haver-te conegut.

T'estima,

Pití ■

Josepa Gómez i Bruguera és mestra de l'escola Nabí.

Millor tots junts família i escola

Elisabet Abeyà

L'autora, com molts mestres de parvulari, comparteix amb Tere Majem la importància educativa de les relacions, amb els infants, amb els companys, amb les famílies i la comunitat. Un pensament i una acció pedagògica que fan fàcil i agradable, a totes les persones que conviuen a l'escola, la vida. L'ambient distès, de cordialitat, ajuda l'aprenentatge de tothom.

Hi ha un proverbi africà que diu: «Es necessita tot un poble per educar un infant», i és ben cert. L'infant es nodreix de les experiències que pot viure amb una gran varietat de persones i en una varietat d'espais i d'ambients. Principalment a la família, però també amb els companys i amb els mestres a l'escola, amb els veïns, amb els botiguers i amb tothom amb qui té algun tipus d'interacció.

Per això la relació entre la família i l'escola és imprescindible i necessària; de com ha de ser aquesta relació, potser no caldria ni parlar-ne, perquè s'hauria de donar amb fluïdesa, naturalitat i acceptació mútua. Però moltes vegades les

inseguretats d'ambdues parts i també la massificació i la rigidesa del sistema escolar dificulten unes relacions que haurien de ser fàcils i naturals.

De famílies, per sort, n'hi ha de tipus molt variats. N'hi ha de reduïdes i n'hi ha de molt àmplies. N'hi ha amb pare i mare, o amb una mare, o amb dues, o amb un pare o amb dos. N'hi ha amb molts d'infants o només amb un. Amb avis o sense. Els germans poden tenir els mateixos progenitors o no, el mateix color de pell o no, edats molt pròximes o molt distants. I, a més a més, un cúmul de circumstàncies diverses que no podríem enumerar ni fent-ne una llista molt llarga.

A totes les diferències de forma i d'estructura familiar podríem afegir diferències culturals, de valors, d'expectatives, etc., que fan que parlar de família sigui com parlar d'un mosaic amb mils de colors i tonalitats.

Tota aquesta diversitat té cabuda a l'escola, on totes les famílies s'han de sentir respectades i acollides; i és feina nostra, dels mestres i de totes les persones que treballam en el medi educatiu, aconseguir que això sigui possible. A vegades hi ha professionals que, amb molt bona intenció, són partidaris de separar-ho tot i de definir-ho tot, i proposen explicitar molt clarament el paper de la família i de l'escola i establir unes fronteres d'actuació perquè els uns no trepitgin el terreny dels altres. Fins i tot es parla de contractes entre la família i l'escola per assegurar que cadascú compleixi el seu

paper. Però resulta que l'infant és u i està subjecte a les influències dels uns i dels altres i no necessita separació de papers sinó coherència entre els diversos llocs on es mou. Bàsicament a la família és on l'infant és estimat, però és que a l'escola també ho ha de ser. I bàsicament a l'escola és on l'infant aprèn coses noves, però és que a casa també n'aprèn. Espais diferents i ambients diferents que ajuden a créixer amb la màxima harmonia possible.

És molt important que des de l'escola s'informi les famílies de tot el que s'hi fa, de què es pretén, de què hi passa..., però la informació ha de ser bidireccional. I això no vol dir sotmetre les famílies a un interrogatori sobre els seus valors i costums. Vol dir establir una comunicació real on els mestres puguem tenir informació de les famílies per aprendre molt

d'elles. És veritat que perquè ens dedicam a l'educació tenim molts de coneixements sobre el món dels infants i moltes de vegades podem donar consells. Però no sempre és així. No hem de tenir una actitud prepotent de «ells no saben res i jo els he de dir com ho han de fer». La mateixa actitud d'escolta que volem tenir amb els infants, l'hem de tenir també amb els seus familiars i així ben segur que n'aprenem moltes de coses. Les activitats quotidianes i les relacions familiars no tenen solucions úniques ni maneres de fer úniques: dormir, menjar, passar-ho bé, marcar els límits, jugar... tenen mil i una possibilitats. Els mestres, en observar i acollir aquesta varietat podem aprendre molt sobre la diversitat.

Quan l'infant comença a anar a una escola nova, abans de quedar-hi tot sol, l'ha d'haver

visitada acompanyat dels pares, hi ha d'haver jugat una estoneta. Per als mestres és molt important, abans que l'infant s'hi quedi tot sol, saber-ne alguna cosa a part de les dades purament administratives (per exemple, a què li agrada més jugar, amb qui conviu, quina relació té amb el menjar, si té algun animal de companyia...) Aquest sol ser el primer contacte amb els pares o mares i és on es comença a establir una relació de confiança. Parlant dels primers contactes no em puc estar de recordar aquella nena de quatre anys que va anar a l'escola amb la seva mare per fer la inscripció. Quan se'n tornaven a ca seva mare i filla, es va produir aquest diàleg:

—No m'agrada aquesta escola. No hi voldré anar.

—Per què?

—Perquè té parets!
 —I és clar que té parets! I què hi fa si té parets?
 —Que jo no vull que em castiguin de cara a la paret!
 És fàcil d'imaginar quina havia estat l'experiència escolar anterior d'aquest infant. Però el cas és que com que es va produir aquest diàleg, la mare ho va poder contar i va poder tornar a escola amb la nena. Vaig tenir l'ocasió d'explicar-li per a quines coses tan meravelloses servien les parets a la nostra escola i la nena en començar el curs va venir ben contenta i es va sentir acollida entre aquells murs. I la mare també.

Quan ja hem començat el curs i hem establert una primera relació de confiança i un intercanvi comunicatiu, hem de continuar alimentant aquesta relació. L'únic que no podem fer és tancar portes i establir barreres. I de les coses que podem fer n'hi ha mils d'exemples, variats segons les persones implicades i les situacions. Us en comentaré uns quants que són extrems de la vida al parvulari, però us serà fàcil extrapolar-los a l'abans o al després.

Una activitat que sempre agrada a tothom qui hi participa (tant grans com petits) és que els pares o les mares (o avis, o oncles, etc.) visitin un dia l'escola per explicar alguna cosa a tot el grup. Quan l'adult té una feina de fàcil comprensió per als infants és molt gratificant per a tots que els expliqui el seu ofici. Record aquell pare bomber que ens va convidar a veure les instal·lacions del parc de bombers i que a més a més va organitzar el fogueró de Sant Antoni al pati amb una gran professionalitat.

També aquella mare infermera que ens va portar material de l'hospital (gorretes verdes, cànules d'injeccions, benes, peücs de plàstic, etc.) i ens va explicar com es curen les ferides, com s'embenen les cames o els braços, com hem de protegir la nostra salut. També aquell pare fuster que ens va ensenyar les eines del seu taller, i aquella mare pagesa que ens va ensenyar la diferència entre una col i una col·flori, les bledes i els espinacs.

Però, és clar, no tothom té un ofici tan vistós; si demanam als pares i mares que ens vinguin a explicar la seva feina, aquell que fa d'oficinista, o el que està a l'atur, o el que fa feines de casa, se sent exclòs com si no tengués res per explicar. I resulta que tothom té alguna cosa per explicar al seu fill i els seus companys. Record aquell pare afeccionat a la papiroflèxia que ens va ensenyar a fer ocells de paper, aquella mare que ens va ensenyar a fer una coca boníssima, aquella altra

que sabia cosir tan bé i ens va ajudar a fer unes disfresses precioses, i aquell pare que sabia tocar la guitarra, el que ens va mostrar com sonen les xeremies, i aquell que aprenia a tocar el violí, la mare que ens va explicar com tenia cura del bebè, l'àvia que ens va ensenyar jocs de quan era petita, la tieta que ens va contar un conte preciós, i tants i tantes d'altres que, dia darrere dia, ens ofereixen allò que tenen. Record una nena anglesa, arribada de poc al poble. La seva mare cantava als vespres en sales de festes i només sabia parlar anglès. No creia que pogués ensenyar res als infants de quatre anys perquè creia

que no s'hi podria comunicar. Però va venir, i ens va cantar belles melodies amb una veu preciosa. El moment culminant va ser quan va cantar una cançoneta que cantava cada vespre a la seva filla per dir-li «bona nit». Es va produir la màgia. A partir de llavors, tots els companys ja sabien una cosa molt íntima d'aquella nena. I ella va ser feliç de sentir la seva cançó preferida amb la seva intèrpret preferida dins de l'escola i de veure com aquella cançó també havia captivat els seus companys. A partir d'aquell dia va venir molt més contenta, va començar a jugar amb els altres infants i al cap de poquet temps va començar a parlar com nosaltres.

Quan es fa aquesta experiència convé que com a mínim un familiar de cada infant visiti l'escola per fer-hi una activitat, perquè tots els nens i nenes se sentin protagonistes i totes les famílies igualment estimades. Els avantatges són innombrables. Per exemple:

- Els infants coneixen els adults de les altres famílies i estableixen relacions que traspassen els límits de l'escola.
- Se senten orgullosos de veure el seu pare o la seva mare, o algun altre familiar a qui estimin, ensenyant alguna cosa als seus companys.
- Els pares o mares coneixen els companys del seu fill o filla.
- Comprenen millor el treball que es fa a l'escola i les dificultats que comporta i aprenen a valorar-lo.

Quan fem sortides o excursions moltes de vegades necessitem més mans i podem convidar algun pare o mare a venir amb nosaltres. Ha de

quedar ben clar que es tracta d'ajudar tot el grup, no només el seu petitó. Convé que sigui rotatiu, que no sempre vinguin els mateixos i que tots els que vulguin tinguin l'oportunitat de fer-ho. Es pot establir la manera com es farà al començament de curs en una reunió col·lectiva, per exemple es pot acordar un o dos acompanyants per grup a cada sortida. Està clar que molts de pares no poden anar d'excursió amb l'escola per incompatibilitat amb la feina, però a vegades els fa tanta d'il·lusió que demanen un dia de festa i l'utilitzen per a aquesta activitat. Tot depèn de les possibilitats però també del clima de participació que es crea.

Una altra forma de participació és fer que les famílies col·laborin en l'organització de les festes. A totes les escoles quan es fa una festa es demana la participació (per exemple: que tothom vengui vestit de vermell, o que tothom porti una cosa per menjar...). Però no es tracta només d'aquest tipus de col·laboració, que els pares solen oferir ben gustosos, sinó d'alguna cosa més, de pensar les festes, com volem que siguin, què hi pot fer cadascú... Quan s'ajunten les idees d'un grup de gent sol sortir una idea que és millor i més rica que totes elles isolades.

Una altra activitat que poden fer els pares i les mares es preparar junts una obra de teatre, o bé un concert, o bé la representació d'un conte, per fer davant el grup d'infants. Es necessita la col·laboració de la mestra per als aspectes organitzatius. Hi pot participar molta de gent: els actors, els que fan els vestits, els que fan els decorats, els que hi posen la música... Pot ser més o menys complex segons el temps de què es disposa o que s'hi vol dedi-

car. Fent teatre, els adults s'ho passen sempre molt bé i els infants, si no ho havien fet abans, s'animen a construir les seves pròpies dramatitzacions per oferir un altre dia a les famílies.

Per preparar totes aquestes activitats és necessari fer reunions col·lectives amb tots els familiars de cada grup d'infants. També és necessari fer-les per donar als pares la informació del funcionament de l'escola, del que s'hi fa i del que es pretén.

Moltes de vegades les mestres es queixen de la poca assistència de les famílies a les reunions col·lectives i les atribueixen a manca d'interès per l'educació dels infants. També hi ha els problemes de temps, d'horaris..., però hi ha uns quants trucs. Sí, trucs per augmentar l'assistència i sobretot per recuperar el sentit de les reunions. Si es fan només perquè s'han de fer i perquè així es mana en alguna normativa, no és raó suficient com perquè els pares hi vagin. Les reunions de pares i mares han de ser amenes i allunyades del llenguatge administratiu i burocràtic. Hi ha d'haver una certa elasticitat amb els horaris i s'ha de procurar adaptar-los a la conveniència de la majoria. Sempre hi ha d'haver alguna cosa que si no hi vas te la perds. Per exemple, una exposició dels darrers treballs dels infants, la projecció d'unes diapositives de la darrera sortida, la projecció d'un enregistrament de vídeo d'alguna activitat de l'escola... Ocasionalment es pot amenitzar la reunió amb una berenada o un cafè (segons l'hora i el temps...).

A les reunions no ha de ser només el mestre qui dona una informació, sinó que s'ha de propiciar el diàleg entre pares i mares, ajudar-los a compartir inquietuds. Se'ls pot recoma-

nar activitats per fer a casa, es pot mostrar el material amb què treballen els infants, es pot possibilitar que els pares juguin amb les joguines que empren els seus fills, i també se'ls pot recomanar llibres o articles de revistes que puguin ajudar les famílies en la seva tasca.

Però també s'ha de fer possible que s'expliquin experiències entre ells, que es recomanin entre ells llibres, llocs per visitar. Hem d'aconseguir que la informació i les interaccions prenguin moltes direccions. L'escola és principalment un espai educatiu per als infants, però també és un espai de comunicació entre les famílies. Això és molt important en el cas de famílies novingudes, totes aquelles que arriben per primera vegada a un barri o a un poble i encara no hi tenen unes relacions establertes. A l'escola coneixeran els companys dels seus fills i també els seus pares o mares, o avis o germans i establiran complicitats amb ells.

Com a mestres, podem girar l'esquena a aquest procés, com si no tengués res a veure amb nosaltres i amb els infants, o podem mirar-lo de cara i ajudar tot el grup a avançar junts, a conèixer-se millor, a compartir la increïble tasca d'educar i d'educar-nos, sabent que aquest és un procés que mai no s'acaba. Una de les grans satisfaccions de les mestres és veure com famílies que ni es coneixien ni tenien res a veure, després de participar a l'escola, es fan amigues, comparteixen il·lusions i inquietuds, s'ajuden quan és necessari i formen part del marc educatiu dels infants dels altres. I és que ni família ni escola no estam sols ni n'hem d'estar, perquè «es necessita tot un poble per educar un infant». ■

Elisabet Abeyà és mestra de parvulari a Mallorca.

L'àvia somriu

El savi ensenya sense parlar, permet existir a tots els éssers sense oposar-s'hi directament, viure sense acaparar-los, actuar sense explotar-los. No s'atribueix els efectes produïts i, en conseqüència, aquests efectes perduren.

LAO-TZÚ, *Tao te King*

Rosa Serra **Una faceta més de la vida de Tere Majem: l'àvia. Mare de sis fill, professional d'una finor extrema, la seva funció d'àvia ens ajuda a descobrir una altra cara de la seva personalitat.**

En una classe d'escola bressol hi ha una desena de petits desenvolupant-se i la meva mare, la mestra, mira

de passar desapercibuda, però està atenta.

A casa de la meva mare, una tarda de diumenge, tots els seus néts estan jugant. A ella li agraden els desordres dels nens, no la molesten els escampalls de joguines, ni els crits, ni res. Ben al contrari, l'àvia somriu.

Voldria tractar de transmetre la meva herència, el que la meva mare m'ha deixat imprès, no a través del coneixement, sinó de 44 anys de relació. No és que no sigui important ni urgent difondre tot el que la meva mare ha arribat a saber, però, com a mare, jo he assistit a un fet meravellós: la sublimació del seu coneixement per mitjà de la tercera generació.

He trigat quasi quaranta anys a ser mare. Quaranta anys que he pogut dedicar de ple a ser filla i a observar la manera de ser mare de la meva mare. Cada relació és particular, pròpia i diferent. I depèn de moltes coses: de les sensibilitats, dels interessos, de les predisposicions, de les maneres de ser i de fer, de les forces. Jo tinc una mare sensible, sàvia, predisposada,

fidel, dolça i molt forta. I no dic sinó miquetes de tot el que té de bo la meva mare. Gràcies a tots els seus dons, hem pogut establir una relació oberta, frontal i tolerant, sense gaires censures i deixant sempre una porta oberta.

Durant tots aquests anys d'observació, però, no sabia com això prendria importància a partir del moment en què jo fos mare. Des que va néixer el meu fill puc comprendre amb més plenitud quina mena de mare tinc. El seu exemple, tan alt, m'ha servit per aprendre a estimar no solament el meu fill, sinó la vida i totes les persones, a valorar el coneixement i la tolerància, la suavitat, la força i la fidelitat. Ella ha demostrat una infinita i continuada capacitat d'estimar en totes i cadascuna de les seves actituds, no només en família sinó a la feina i en totes les relacions de la seva vida. I finalment entenc que estimar és precisament estimar. No és la sinceritat, no es tracta de dir la veritat sobre totes les coses, sinó més aviat d'avantposar-hi el respecte, la dedicació, les hores, els silencis, les mirades, la comprensió, les coses que menen els nens a la seguretat i a l'autoestima, que són tan necessàries per créixer en aquest món.

No puc separar en cap moment el fet de ser mare del fet de ser filla de la meva mare. Crec que molts dels adjectius que li enganxo poden ser la base d'una filosofia de vida que he après i que ella, a més, ha aplicat a la tasca important d'educar nens petits: tractar-los com a adults perquè són persones i saben molt bé el que volen. I precisament per ser a l'edat inicial de la vida cal prioritzar-los, es mereixen més pau i més de totes les coses bones que els adults els puguem oferir i que els acompanyaran tota la

vida. No és difícil distingir quines deuen ser aquestes coses. Segurament la primera cosa deu ser donar seguretat i tranquil·litat als fills.

Quantes hores ella haurà passat observant i analitzant els nens, sempre des de segona fila, deixant espai, oferint amplitud, possibilitats, somriures i punts de vista. Aquesta amplitud i aquesta gran fidelitat m'ajuden cada dia. Quan va néixer el meu fill vaig decidir no treballar durant un any. Pel carrer, els amics, acostumats a la meva gran activitat, em preguntaven estranyats: ara no fas res? Normalment havia de respondre que no, però els hagués dit: cuido el meu fill, li parlo, el paseo, li dono el pit tot el sant dia, no paro! No tinc temps ni d'anar al lavabo! Què més us sembla que haig de fer? La meva mare volia que escrivís un article per a la revista INFÀNCIA explicant això.

Després, quan el nen va anar a l'escola bressol, jo tenia certs problemes per ser puntual, però mai no vaig entendre aquesta necessitat tan fonamental de fixar l'hora d'arribada d'un nen d'un any. La meva mare, tampoc. Respecto els termes de dinàmica de grup, activitat psicomotriu, són paraules que he escoltat tota la vida, però quina és la necessitat prioritària d'un nen tan petit? Que pugui estar-se amb la seva mare la major quantitat de temps possible. La meva mare em deia que preguntés a les mestres quina carrera universitària passava el nen que no pot entrar una mica més tard. El meu problema era que jo treballava a la tarda i no podia estar amb ell. Per tant, al matí no em venia gens de gust ni despertar-lo, ni anar de pressa ni estar nerviosa per no fer tard... Les coses desagradables no s'han de comunicar als nens petits. Ja tindran

temps de veure que la vida no és fàcil! La meva mare volia que escrivís un article parlant d'això.

Quan veia que el pare de la criatura i jo ens n'ocupàvem les 24 hores, i la paciència i dedicació amb què el seu pare li parlava ens deia: «quin nen més feliç! No tothom està disposat a renunciar a certes coses per estar amb els seus fills!» Quan va entrar a l'habitació que li vam fer als dos anys em va abraçar i va dir emocionada: «que bé ho fas princesa meva, mira com li has posat totes les joguines tan a mà, tot ho té a l'abast aquest nen!»

La veritat és que ho vaig fer d'una manera intuïtiva, no racional. I és per això que ara penso que aquesta herència és meva i no me la pot treure ningú. Una herència que m'ajuda a buscar sempre l'aspecte positiu dels fets i de les persones.

La meva tia Maria Rosa em va dir l'altre dia que l'amor de veritat és de dalt a baix, és a dir, de pares a fills, d'avis a néts... i això em va fer pensar que hi ha una cosa que m'ha quedat per fer. La meva mare s'ha mort jove perquè, com diu el pare del meu fill, observar indefinidament la cara d'un nen ens rejoveneix fins a arribar-lo a entendre i és per això que els nens ens entenen. La meva mare s'ha mort jove, tendra, activa i clara, plena de projectes i d'amor pels seus fills i néts. I per la vida. No sé si he pogut retornar cap amunt tot el que ella m'ha donat i que m'ha omplert de dalt a baix. Per això avui crec que és important tornar a donar-te les gràcies de part dels teus sis fills.

Gràcies a tots els nens per educar la meva mare i gràcies a les teves companyes de feina perquè t'han ajudat a aprendre moltes coses de

nosaltres. Estic segura que elles també han agraït que tu fossis més gran: tenien a prop la teva experiència triple d'exemple, tolerància i comprensió!

Gràcies, mare, per ensenyar-me a tenir la paciència necessària perquè l'amor sigui complet i l'educació sigui possible.

Gràcies per regalar-nos el do de l'observació que ens permet respectar els nostres fills i els altres.

Gràcies per fer-nos comprendre que disposem de les eines necessàries per ser bons pares i mares.

Gràcies per estimar-nos per igual. La teva equanimitat no és corrent i ens ha entregat la responsabilitat i el gust per l'esforç de respectar.

Gràcies per no enumerar-nos els defectes. Això ens ha fet sospitar que els tenim i que podem millorar.

Gràcies per enaltir sempre les nostres virtuts.

Gràcies per la teva dolçor i pel teu amor absolut de mare que ens ha fet créixer amb l'alegria necessària per viure.

Gràcies pel teu alt nivell d'evolució personal que ens obliga a mirar d'estar a l'altura.

Gràcies per la teva mínima gran presència que ens fa pensar-te en present i en futur i sempre que mirem la cara dels nostres fills, germans i nebots.

Gràcies, mare. Tota aquesta feina l'estàs fent tu. ■

Rosa Serra és periodista.

Del programa «Ja tenim un fill» de Barcelona al «Ja som mares» de Cornellà

L'article parteix de la pràctica, i s'acompanya amb la reflexió. Aquests programes s'adrecen als infants i als adults que en tenen cura, i permeten a les famílies que en gaudeixen compartir interrogants, dubtes, sobre la seva actuació cap el nou nat. L'acció contribueix a adquirir seguretat en la competència dels pares i a descobrir, també, la competència del seu infant.

**Aurora Ribas, Elena Pellicer
i Núria Esteban**

«Seria meravellós si cada mare pogués conèixer una altra dona amb l'experiència de mare que visqués a prop seu i que l'ajudés a afrontar els seus primers dies de maternitat.» Aquesta frase dita per Irene Willis, fundadora i impulsora de la Comissió Postnatal a la Gran Bretanya, es podria considerar l'eix del programa.

Presentem el programa «Ja tenim un fill» tal com la Tere el pensava, el desenvolupava i el defensava. I és sobre aquesta base que les professionals que portem el programa el sostenim, amb l'ànim de continuar la seva tasca. La seva aspiració era crear un racó amb caliu i confortable, i alhora educatiu.

El programa «Ja tenim un fill» parteix de la idea de crear grups de suport i ajuda mútua per a les mares i pares que acaben de tenir un fill. El grup pot ser de 12 grups (mare-pare-fill).

La Tere va col·laborar en el primer grup del programa «Ja tenim un fill» que es va crear al barri de Canyelles en el Centre de Planificació Familiar. A principi del curs 1991-1992 es va fer un segon grup a la Casa dels Colors de la Zona Franca. Ella havia tingut contactes prèviament amb l'Àrea Bàsica de Salut de la Zona Franca perquè ens derivessin les famílies i

també per demanar la participació d'un professional de salut.

La Tere no parava de promoure i donar suport a altres grups del programa «Ja tenim un Fill», nom que a Barcelona va singularitzar aquests grups de mares amb nadons. Es van formar altres grups: al barri de la Rivera en el centre de salut de Rec Comtal, a l'Eixample a la Casa Golferichs i Fort Pienc, al Raval en el centre de serveis personals d'Erasme Janer, i també al barri de Bon Pastor.

El programa «Ja som mares» és el nom que va prendre aquest programa maternoinfantil quan va arribar a Cornellà l'any 1996 de la mà de Tere Majem. El projecte depenia directament del Centre d'Informació i Recursos per a la Dona (Consell de la Dona) que en aquells moments formava part del Departament de Serveis Socials de l'Ajuntament de Cornellà. Es va iniciar un grup de «Ja som mares» al barri Centre de Cornellà i l'altre al barri de Sant Ildefons. Ambdós encara segueixen.

Tenim fill nou

El naixement d'un fill o d'una filla canvia la vida de parella, les seves relacions, el ritme de vida i en general és la dona qui més acusa aquest canvi. I encara que estigui envoltada d'atencions familiars després del part, trobem en elles un sentiment de soledat que reverteix en una gran necessitat de comunicar aquelles

petites, però grans coses, que els preocupen per anar vivint el dia a dia. Mentre les mares i els pares estan tractant de conèixer i comprendre els seus petits, aquests estan tractant de conèixer-los a ells, ja que són criatures intel·ligents dotades de voluntat que, a poc a poc, van adquirint la informació necessària del món que els envolta i d'ells mateixos a través de les persones que en tenen cura.

En definitiva, el que les mares i els pares realment necessiten és adquirir seguretat en la criança i educació dels fills. Encara que aquesta ajuda sigui senzilla i la idea sigui de posar en contacte les mares entre elles, el suport que s'ofereix des de les professionals és molt important. Encara que a moltes mares els preocupen les mateixes coses, també és ben cert que els preocupen coses diferents. Aquest fet fa que les professionals hagin d'escoltar, entendre i tractar de comprendre el que diuen sense fer interpretacions.

Un bon acolliment

Un dels principals propòsits d'aquest programa és que les noves mares se sentin ben acol·lides, còmodes, tranquil·les, sense inhibicions, tot procurant crear un clima que afa-

voreixi l'intercanvi d'experiències i l'ajuda mútua. I és per això que la Tere posava molt èmfasi en la qualitat de les relacions i en l'organització de l'espai amb els materials adients. Dels temes relacionats amb la criança i educació dels infants, de les pors i els neguits de les mares i de tots els dubtes que tenien les famílies, en parlàvem assegudes al voltant del matalàs gran i dur, on estaven ajaguts o asseguts els nadons i durant aquesta estona que dedicàvem a la conversa es procurava que les mares s'escoltessin les unes a les altres i s'aprofitessin de les aportacions de tothom. De vegades la Tere deia: «Parleu més fluixet i escolteu-vos, que es diuen coses molt interessants». Les educadores que érem noves en aquesta forma de treballar estàvem atentes a tot el que passava i apreníem de la seva manera d'intervenir. Ella ens va ensenyar la

Frases d'algunes mares del programa

«M'agrada veure com s'escolta les mares sense dir-los què han de fer i què no; se'ls diu: 'has provat de fer això...', se'ls pregunta i se'ls suggereix.»

«A través del grup he fet grans amistats; m'ha ajudat a sentir-me bé després del part, perquè he pogut explicar la meva experiència i, a la vegada, consultar els dubtes que tenia.»

«Davant les meves inseguretats, el fet de poder-les compartir amb altres mares i professionals m'ha tranquil·litzat molt.»

«Si hagués vingut abans m'hauria estalviat maldecaps.»

Les mares sintetitzen què han trobat al programa, per ordre de prioritats:

- Un lloc on rebre i oferir ajuda.
- Aprendre coses útils com a mare.
- Sentir-me escoltada.
- Compartir vivències i dubtes amb professionals.
- Un espai fora de casa on parlar.
- Rebre informació sobre criança.
- Fer amigues.
- Compartir vivències amb altres mares.
- Rebre informació sobre com educar.
- Aprendre coses útils com a dona.
- Tenir contacte amb altres nens.
- Contrastar els progressos dels nadons.

importància que té saber escoltar els altres i a expressar-nos d'una manera planera. Parlava poc, però sempre deia el que calia. Les famílies ho valoraven molt.

Sobre el matalàs gran i dur on reposaven els nadons no hi podia faltar la «panera dels tresors» on els que ja s'aguantaven asseguts podien manipular els diferents objectes que hi havia a dins. Ella ens orientava en el treball, sobretot s'havia de tenir molta cura que tot estigués molt net i triar molt bé els materials que s'hi posaven, i aprofitava l'avinentsa per parlar del perquè d'aquells materials. Sovint aportava objectes nous que havia trobat en el seu afany d'ampliar la possibilitat d'experimentació dels infants petits. Les mares al voltant del matalàs, molt a prop dels seus petits, els observaven, reien les seves gràcies i es comunicaven amb els altres adults. Ella els deia: «mireu bé com juguen amb el material i veureu com cada u tria el que li interessa», i també deia, «són petits, però observeu com ja es relacionen amb els altres nens».

Quan s'afegia un pare al grup sempre trobava les paraules adients per ajudar-lo a integrar-s'hi. Li deia: «explica'ns com et sents fent de papa, perquè ens convé molt saber-ho». Si alguna persona arribava amoïnada o enfadada, sabia capgirar la situació per encaminar-la positivament. Una vegada va dir: «Ja que estem aquí hem de saber aprofitar aquest moment per passar-ho el millor possible, cal estar bé amb els nens i amb els companys, i buscar sor-

tides entre tots que ens ajudin a superar els mals moments.»

També era molt important tot el que feia referència a la salut ja que, des del grup, el pediatre podia parlar d'una manera planera i natural tot el que es promovia des de l'Àrea Bàsica de Salut i responia als dubtes que tenien les famílies. Això ajudava a aclarir dubtes i tranquil·litzava les mares, cosa que també estalviava moltes visites al centre de salut. Quan el grup s'estabilitzava i agafava un bon ritme, s'anaven introduint altres aspectes com «la lactància materna» i el «massatge infantil» amb la col·laboració de personal extern especialitzat.

Al grup, s'hi respirava un alt nivell educatiu que sorprenia les famílies, que hi descobrien la importància educativa dels més petits. L'ambient era molt distès i agradable; fins i tot, la Tere, alguna vegada, havia portat la seva guitarra i cantàvem cançons.

L'estona del cafè, molt esperada per tots, era un moment de relació diferent que tenia caliu i encara que ja s'havia donat per acabada l'esto-

na de conversa, la conversa continuava molt viva. També hi havia préstec de llibres adients al programa.

Acollir, escoltar, tranquil·litzar, suggerir, orientar, informar, comprendre i compartir és, en definitiva, l'objectiu global d'aquests programes.

Un objectiu de qualitat

Les dues professionals que hem treballat als grups de Cornellà

amb la Tere provenim de diferents àmbits educatius, perquè, tal i com ella pensava, aquest fet enriqueix el desenvolupament del programa amb maneres de fer, de pensar i actuar diferents, tenint en compte, com la pròpia essència, la diversitat dins i fora del programa.

Un dels objectius bàsics era oferir en tot moment un servei de qualitat; qualitat que passava per aconseguir treballar amb un equip estable de persones implicades com ella, en una línia pedagògica comuna i en la formació continuada per seguir creixent personalment i professionalment. Fa cinc anys es va aconseguir que fóssim tres persones, nombre que la Tere considerava l'ídoni per oferir un bon acolliment i atenció a les famílies, ja que s'havien de cobrir tres rols definits que asseguressin la bona marxa de les sessions. Qualitat entesa també com a millora permanent de l'espai de reunió amb capacitat per donar resposta a les necessitats de totes aquelles persones que s'hi atansen amb un nadó. Així, els espais, en el decurs de vuit anys, es van anar modificant significativament.

La Tere, una mestra

Per a nosaltres, la Tere Majem ha estat una bona mestra, una bona companya, una gran amiga...

Una bona mestra, perquè la Tere era mestra en essència. Ens va saber transmetre la pedagogia en què ella creia: «L'acció és coneixement; conceptes com que l'home i el nen aprenen fent, que la curiositat és un element essencial per a l'adquisició d'aprenentatges, que el temps és bàsic en els processos de coneixement i que, cada persona, cada individu és únic i original.» Ella creia en una escola que educa fins i tot a qui educa. Principis que ens va ajudar a interioritzar. Ens deixava experimentar i apreníem dels nostres errors.

La Tere, no cal dir-ho, per a totes aquelles i aquells que la coneixíem era una gran professional. Com a educadores, vam aprendre molt de la seva manera de fer i de treballar; la seva professionalitat ha sigut per a nosaltres un model a seguir. El seu treball constant va plantar llavors per tot arreu on va passar, i van fructificar. La seva gran capacitat per transmetre amb senzillesa i claredat conceptes essencials, i un bagatge personal impressionant. És impossible separar aquests dos aspectes de la seva persona, perquè no feia res sense posar-hi l'ànima, tot el que feia ho feia amb amor... i així ho transmetia.

Una bona companya, solidària, treballadora, col·laboradora, afable, alegre, tranquil·la, serena, seductora, sàvia...

Una gran amiga: qui treballava amb ella, es feia amiga seva. Recordem amb afecte el seu somriure i la seva actitud mediatra, i també la seva generositat que sovint ens obria les portes de casa seva per trobar-nos i treballar temes educatius, diverses vegades amb la pedagoga Elinor Goldsmied, per reflexionar sobre «la panera dels tresors», en un clima distès i acollidor.

Aquest octubre del 2004 a Cornellà vàrem iniciar amb la Tere un nou grup del «Ja som mares»...

Aurora Ribas, del programa «Ja tenim un fill».
Elena Pellicer i Núria Esteban, del programa «Ja som mares».

Amb aquest escrit volem manifestar la gratitud a la Tere Majem, en nom de totes les professionals que han treballat amb ella al «Ja tenim un fill» i al «Ja som mares» i també la gratitud de les famílies.

PREMIS
REUS
2005

VI Premi a la Recerca i la Innovació Educatives Angeleta Ferrer i Sensat

L'Àrea d'Educació i Família de l'Ajuntament de Reus convoca la sisena edició del Premi Angeleta Ferrer i Sensat per incentivar la recerca i la innovació educatives d'aquells/ees professionals que treballen, individualment o en grup, a partir d'una anàlisi de la seva experiència en els diferents àmbits educatius, formals o no formals, en qualsevol àmbit de la vida col·lectiva, i que contribueixen a la millora qualitativa de l'educació i a la renovació pedagògica.

PARTICIPANTS

Poden participar-hi els/les professionals de l'educació de tots els nivells i àmbits de l'educació formal i no formal dels Països Catalans.

TEMÀTICA

Els treballs presentats han de ser inèdits i reflectir el procés d'elaboració, implementació i avaluació d'una experiència educativa innovadora, ben fonamentada i fàcilment generalitzable.

IDIOMA

Els treballs s'han de presentar en llengua catalana.

PRESENTACIÓ

- Cal presentar tres còpies del treball en format paper o en suport informàtic (Word) i fer-hi constar un lema o pseudònim. Es pot acompanyar de material complementari (CD-ROM, vídeo...).
- S'hi ha d'annexar una sinopsi amb una extensió mínima de 5 pàgines i màxima de 10.
- El treball s'acompanyarà d'un sobre tancat, a l'exterior del qual figurarà el lema o pseudònim que consta en el treball. A l'interior del sobre s'indicarà el nom i cognoms, el NIF, l'adreça i el telèfon de l'autor/a o autors/es i un breu currículum.

TERMINI I LLOC DE PRESENTACIÓ

La data límit de presentació dels treballs serà el 16 d'octubre de 2005, abans de les 12 h, i es faran arribar a l'Oficina d'Atenció al Ciutadà de l'Ajuntament de Reus (plaça del Mercadal, 1, 43201) a nom del jurat del VI Premi a la Recerca i la Innovació Educatives Angeleta Ferrer i Sensat.

PREMI

El premi està dotat amb 3.000 € al treball guanyador.

JURAT

El jurat estarà constituït per professionals de l'àmbit educatiu designats per l'Àrea d'Educació i Família de l'Ajuntament de Reus.

- Empar Pont i Albert, tinenta d'alcalde delegada d'Educació i Família de l'Ajuntament de Reus, que presideix el jurat.
- Josep Lluís Jordi Rodríguez, coordinador de l'ICE, de la URV.
- Carme Tomàs Martorell, an nom de l'Associació de Mestres Rosa Sensat i directora de la revista *Perspectiva Escolar*.
- Enric Valle Giménez, professor de la URV.
- Joan Massana Cabré, representant del Consell Escolar Municipal.
- Cristina Salazaray Lunas, representant del Consell Escolar Municipal.
- Encarna Rega Molina, tècnica d'educació de l'Àrea d'Educació i Família.
- Raquel Prius Sardà, cap d'Ensenyament i Assessorament Lingüístic de l'Ajuntament de Reus que actuarà com a secretària, amb veu i sense vot.

El jurat podrà atorgar mencions d'honor i/o fins i tot declarar el premi desert. El seu veredicte serà inapel·lable.

LLIURAMENT DEL PREMI

El lliurament del premi tindrà lloc entre els dies 14 i 25 de novembre de 2005.

DIPÒSIT

Els treballs no premiats es podran recollir a l'Àrea d'Educació i Família durant els tres mesos següents al lliurament del premi o es tornaran a qui n'acrediti ser l'autor/a o autors/es.

CONDICIONS ADDICIONALS

- La participació en aquest concurs pressuposa l'acceptació de les bases.
- Cada participant pot presentar més d'un treball al premi.
- El guanyador es compromet a cedir a l'Ajuntament de Reus els drets de propietat intel·lectual d'explotació de l'obra, per la qual cosa haurà de signar el corresponent document de cessió com a condició d'eficàcia de l'acord del jurat.
- L'autor/a o autors/es hauran de fer constar la referència "treball guanyador del VI Premi a la Recerca i la Innovació Educatives, Angeleta Ferrer i Sensat, Premis Reus 2005, Àrea d'Educació i Família, Ajuntament de Reus", en el cas que es faci qualsevol tipus de difusió del treball guanyador.
- L'import del premi estarà subjecte a les retencions legalment establertes.
- L'organització resoldrà les qüestions no previstes en aquestes bases.

AJUNTAMENT DE REUS
EDUCACIÓ I FAMILIA

Menjar a l'escola

Una oportunitat perduda?

Lluís Serra

L'alimentació de l'infant sempre ha tingut una alta consideració pel fet que li proporciona els nutrients necessaris per al desenvolupament i creixement. Això no obstant, en els darrers anys, la importància de l'alimentació en la

infància ha adquirit una nova dimensió atesa la seva influència en les patologies tradicionalment considerades de l'adult (diabetis, hipertensió, dislipèmies, obesitat, etc.) i que avui ja estan afectant infants i adolescents. En particular, l'obesitat ha adquirit un protagonisme que és motivat per l'elevat creixement tant en la població adulta com en infantil, i en particular en el sexe masculí i en nivells socioeconòmics més desfavorables.

L'alimentació és un tema clau en la trajectòria professional de Tere Majem, l'alimentació com a fet social, cultural, d'aprenentatge, educatiu i també dietètic i estètic. L'autor, des d'una perspectiva nutricional, planteja els canvis de pensament que s'estan introduint en aquest camp de la salut i manifesta com aquells elements de complexitat que varen orientar la teoria i la pràctica a moltes escoles són reconeguts com a fonamentals. Una bona cuinera i una bona cuina a l'escola poden contribuir positivament a la salut dels infants.

ten la disponibilitat i consum d'aliments i provoquen una disminució de l'activitat física, que afecta la vida quotidiana, el transport, el lleure, l'escola i la feina.

La televisió i els jocs sedentaris tenen sens dubte un paper molt rellevant en aquest procés, on el sedentarisme és sinònim de qualitat de vida i on es produeix una desinhibició del control i la regulació de la ingesta d'aliments i begudes en infants i adolescents.

Sens dubte, la importància de l'alimentació en la salut de l'infant està adquirint noves dimensions i magnituds ja que els canvis socioculturals que s'estan produint en les darreres dècades comporten canvis estructurals que afec-

L'educació dels hàbits alimentaris en la infància comença ja durant l'alletament i es constitueix en el nucli familiar sota la influència cultural, social, geogràfica, religiosa de l'entorn i es pot reforçar o modificar a l'escola, vertader espai per a l'escenificació dels hàbits alimentaris del nen en un context comunitari. L'educació nutricional o alimentària és, per tant, un procés que ha d'establir-se en el context social del nen: la família, l'escola, la comunitat i els centres assistencials i recreatius.

L'escola té sens dubte un protagonisme en aquest cas, sovint considerat excessiu pels mateixos mestres, i, dins del centre, el menjador escolar i la cuina tenen un potencial educatiu no sempre degudament aprofitat.

En aquest article es presenta la situació del menjar a l'escola a l'Estat espanyol en nens i nenes de dos a sis anys, i s'analitzen els problemes i solucions i el potencial del menja-

dor escolar com a instrument educatiu i de promoció de la salut.

El context

Segons dades de l'estudi Enkid (Serra Majem i Aranceta, 2002) d'avaluació de l'estat nutricional de la població espanyola de 2 a 24 anys, més d'un 30 % de la població espanyola de dos a sis anys utilitza el menjador escolar, amb variacions entre regions (major a la Comunitat Autònoma de Madrid i al País Basc), i una disminució d'aquest percentatge a mesura que s'incrementa l'edat, sent del 10 % a partir dels 14 anys.

Quan comparem el consum de grups d'aliments de la població de dos a sis anys que realitza l'àpat principal del migdia a l'escola i la

que ho fa a casa, s'observa un més gran consum de verdures i amanides, d'oli d'oliva i de peix en els que utilitzen el menjador escolar que repercuteix en l'aportament diari d'aquests aliments (taula núm. 1). El consum de llet i lactis és menor en els que dinen a l'escola. En ambdós casos la quantitat de menjar ingerit durant el dinar es idèntica.

El percentatge d'energia que representa el dinar en aquestes edats és de més del 35 %, i si hi afegim el berenar a l'escola, el percentatge d'aliments potencialment rebuts a l'escola és de prop del 50 %.

Els problemes

1. En general, i llevat d'algunes excepcions que han de servir d'exemple i de guia, els centres

escolars amb menjador no utilitzen aquest servei com a instrument educatiu per millorar l'alimentació i prevenir els problemes nutricionals i els trastorns alimentaris.

2. La percepció dels menús pels escolars que hi mengen i pels seus pares sol ser poc satisfactòria i motiu sovint de controvèrsies. En són causes els aliments i la seva preparació, al temps disponible però també a l'espai (lluminositat, soroll, etc.) i al servei (Aranceta *et al.*, 2004).

3. La qualitat i composició dels menús casolans de l'àpat del migdia no és millor que la dels menús escolars.

Les solucions

1. La contractació d'un servei de restauració col·lectiva extern al centre és l'opció més habitual en l'actualitat i funciona sota diverses modalitats segons s'elabori o no part del menjar a la cuina del centre o simplement es prepari per ser servit. Aquest mètode és el més

Taula 1. Consum d'aliments en la població infantil de 2 a 6 anys segons si dinen a casa o a l'escola

Consum d'aliments	Lloc on dinen		P	Consum d'aliments	Lloc on dinen		P
	Casa (mitjana)	Escola (mitjana)			Casa (mitjana)	Escola (mitjana)	
Durant tot el dia				Al dinar			
Llet	381,7	309,0	<0,001	Llet	12,6	10,4	
Formatge	25,5	28,6		Formatge	9,8	6,9	
logurt	93,4	92,2		logurt	39,2	35,8	
Altres làctis	14,6	19,0		Altres làctis	9,2	6,6	
Total làctis	515,2	448,8	<0,01	Total làctis	70,8	59,7	
Cereals	138,2	140,5		Cereals	44,1	46,3	
Brioxeria	31,3	24,5		Brioxeria	0,8	0,5	
Patates	49,7	71,7		Patates	30,3	35,1	
Peix	37,8	57,7	<0,05	Peix	16,1	28,8	<0,05
Carn roja	39,9	52,8		Carn roja	25,3	33,2	
Embotits	34,2	35,2		Embotits	7,3	6,4	
Vísceres	0,7	0,0		Vísceres	0,7	0,0	
Aus i conill	32,2	23,6		Aus i conill	25,2	14,7	<0,05
Greixos d'addició	25,0	34,9	<0,001	Greixos d'addició	10,9	17,7	<0,001
Salses	11,8	16,4		Salses	9,6	12,4	
Ous	16,4	21,7		Ous	5,1	7,9	<0,05
Llegums	19,3	25,4		Llegums	18,6	21,5	
Fruita seca	2,7	0,4		Fruita seca	1,3	0,2	
Fruites	202,7	205,2		Fruites	86,8	56,6	
Verdures	60,4	81,0	<0,01	Verdures	43,2	55,4	<0,01
Dolços	22,2	24,8		Dolços	1,1	0,3	
Total ingesta sòlida	1.239,8	1.264,8		Total ingesta sòlida	397,3	396,5	

Consum en g o ml/persona/dia

pràctic, i té l'avantatge de poder gaudir de l'experiència de l'empresa i del seu personal en la selecció i elaboració dels menús, i que es pot canviar d'empresa i de servei si la satisfacció és baixa. Això no obstant, té l'inconvenient que l'escola i els alumnes participen poc en el procés i es corre el risc que sigui un servei deslligat d'activitats pedagògiques entorn del menjador i la cuina, pilar de la promoció d'uns hàbits alimentaris saludables i de l'educació gastronòmica. Les associacions de pares solen vetllar per la qualitat del menú i el nivell de satisfacció sol ser mitjà.

2. L'organització mitjançant cuina i personal propis del servei de restauració a l'escola, opció menys freqüent que implica més dedicació i responsabilitat, integra el menjar en l'activitat diària del centre. Els inconvenients són la necessitat de gestionar i controlar tot el procés de compra, preparació i servei dels menús, i la dificultat a vegades de gaudir dels avantatges potencials per diferents motius (laborals, econòmics, etc.). Els avantatges són la possibilitat de convertir tot el procés de producció de menús en un instrument pedagògic i educatiu no tan sols per als infants sinó també per a les famílies. Es poden treballar a l'escola continguts sobre alimentació que després es veuran al menjador, i analitzar la procedència d'un producte en el procés de la compra, les característiques nutricionals, la forma de netejar-lo (higiene) i conservar-lo, la preparació i la cuina de les receptes, el servei a taula, etc. Es pot incidir molt

especialment en l'educació de plats i receptes des d'una perspectiva cultural i gastronòmica adaptada a cada grup d'edat. Les associacions de pares també vetllen pels menús i el nivell de satisfacció és variable, de mitjà a molt alt, segons un conjunt ampli de determinants molt lligat al personal de cuina i menjador.

Un recurs infrautilitzat

En general, el menjador a l'escola representa un recurs de gran utilitat per a l'educació nutricional que se sol infrautilitzar i que sovint es percep com un problema, més que com una oportunitat. El nombre de nens i nenes que utilitzen aquest servei és elevat en les grans ciutats i els problemes nutricionals que

els més petits presenten mereixen que ens prenguem molt seriosament el tema de l'educació alimentària i nutricional a l'escola, en el qual el menjador i la cuina poden tenir un paper determinant en la millora dels seus hàbits alimentaris. S'ha d'aconseguir la màxima capacitat d'influència sobre les empreses de càtering i el personal de cuina i que l'alimentació tingui un protagonisme diari en les activitats escolars. Les intervencions alimentàries i nutricionals s'han de dur a terme en un entorn favorable on les eleccions més saludables siguin les més fàcils de fer i seguir, no solament a l'escola sinó a tota la comunitat i, en particular, al nucli familiar, veritable germen dels hàbits i els costums. ■

Lluís Serra és metge i fill de Tere Majem.

A qui amb amor em va ensenyar a menjar i a estimar el treball i la responsabilitat, i em féu dedicar amb estima i responsabilitat a aquest treball d'ensenyar a menjar.

Bibliografia

- ARANCETA, J., i altres: «Hábitos alimentarios de los adolescentes usuarios de comedores escolares en España. Estudio "Dime Como Comes"», *Aten. Primaria*, 2004, núm. 33, pàg. 131-139.
- FRENCH, S. A., i H. WECHSLER: «School-based research and initiatives: fruit and vegetable environment, policy, and pricing workshop», *Prev Med.*, 2004, núm. 39, supl. 2, pàg. S101-S107.
- GROSS, S. M., i B. CINELLI: «Coordinated school health program and dietetics professionals: partners in promoting healthful eating», *J Am Diet Assoc.*, 2004, núm. 104, pàg. 793-798.
- SERRA, L., i J. ARANCETA (ed.): «Alimentación infantil y juvenil. Estudio», *enKid*, vol. 3, Barcelona: Masson, 2002, pàg. 1-203.

El petit xacal i el vell cocodril

Elisabet Abeyà

Avui tenim un altre personatge petit: el xacal. Li agrada moure's, jugar i menjar el que li ve de gust, com a tots els animals joves. Però es veu amenaçat pel vell cocodril, gran i ben dotat de dents. El xacalet se'n surt repetides vegades amb enginy i fent una mica de comèdia, fins que a la fi venç el cocodril per sempre més.

Als contes africans, el xacal simbolitza la intel·ligència i l'astúcia, semblantment al que per a nosaltres és la guineu. En canvi, el cocodril és un personatge traïdor, perillós i malvat.

Aquest conte té molts dels elements que encisen els infants petits: acció ràpida, senzillesa de l'argument, pocs personatges i elements repetitius. ■

Veureu que una vegada hi havia un xacalet que menjava molt de gust bestioles de closca, sabeu?, aquestes que es porten la casa al damunt. Per això s'havia avesat a baixar cada dia a la vora del riu per cercar-hi musclos i crancs.

Un dia que tenia molta talent, va ficar la pota dintre l'aigua sense mirar abans, cosa que no s'ha de fer mai, i «nyac!», d'una queixalada la hi va agafar el vell cocodril que estava amagat al fons.

«Pobre de mi!» va pensar el xacalet. «El vell cocodril m'ha agafat la pota amb la boca i ara m'estirarà cap al fons i se'm menjarà. Què podria fer perquè m'amollí?»

Va rumià una mica i va esclatar a riure ben fort.

—Ah! Ah! Ah! El senyor cocodril s'ha tornat curt de vista! Ha arrellegat una arrel vella i es pensa que és la meva pota. Ah! Ah! Ah! La trobarà ben tendreta...

El vell cocodril que estava estès al fons entre el llot i els joncs va pensar que les onades del riu li privaven de veure-hi bé. Va pensar: «Té, ara m'he errat», i va obrir la boca. El xacalet va retirar ràpidament la pota i va fugir cridant:

—Oh, protector dels pobres! Monseñor Cocodril, heu estat ben amable de deixar-me escapar!

El cocodril, ple de ràbia, va picar amb la cua, però el xacalet ja qui sap on era.

Va estar una pila de dies sense acostar-se al riu, però, a la fi, va tenir tantes ganes de menjar crancs, que no ho va poder resistir. Va baixar cap al riu amb molt de compte i, encara que no va veure res d'estrany, va restar una mica lluny parlant sol en veu alta, com tenia per costum.

—Quan no veig res a la vora del riu, els veig que surten de l'aigua. Aleshores, jo hi fico la pota i els agafo... On es deuen haver entaforat avui?

El vell cocodril, estès al fons del riu entre el llot i els joncs, el sentia i va pensar: «Ara faré veure que sóc un petit cranc i quan el xacalet allargarà la pota l'atraparé». Així és, que va treure el morro una mica enfora de l'aigua.

El xacalet el va veure de seguida i va cridar:

—Oh, oh! Gràcies, monseñor Cocodril! Gràcies d'ensenyar-me el lloc on jaieu! Sou massa bo, tanmateix, monseñor! Però avui, per a dinar, tiraré cap a una altra banda. Bon dia i bona hora...

I va arrencar a córrer, cames ajudeu-me.

Durant quinze dies el xacalet no va acostar-se al riu; però passat aquest temps, va sentir dintre l'estómac una mena de buit que res no podia omplir sinó una menjadeta de crancs. Amb molt de compte va baixar cap al riu i va mirar pel voltant. Ni rastre de cocodril. Però el xacalet no acabava d'estar tranquil. Va quedar-se una

mica lluny, parlant sol en veu alta, com tenia per costum:

—Quan no veig crancs a la vora del riu, ni sortint de l'aigua, veig unes bombolles d'aire que puguen per l'aigua i quan són a dalt esclaten així: «Puf, puf, puf!», i després així: «Xap, xap, xap!», i això m'ensenya on són els crancs. Aleshores jo fico la pota a l'aigua i els agafo. A veure si pujaran bombolles, avui?

El vell cocodril, ajaçat al fons de l'aigua entre el llot i els joncs, el va sentir i va pensar: «Això sí que és ben senzill. Faré pujar bombolles d'aire i quan el xacalet ficarà la pota dins l'aigua, jo l'atraparé».

Així és que vinga bufar i bufar i bufar dins de l'aigua, que les bombolles feien com un remolí. El xacalet no va pas esperar que li diguessin qui feia aquelles bombolles. Hi va donar un cop d'ull i va arrencar a córrer, cames ajudeu-me, tot cridant:

—Monsenyor Cocodril! Oh protector dels pobres! Que en sou de bo, d'ensenyar-me el lloc on jaieu! Però avui, per dinar, tiraré una mica més lluny.

El vell cocodril es va posar tan furios que va sortir a la vora del riu i va arrencar a córrer per atrapar el xacalet; però ell qui sap on era ja.

Després d'això, el xacalet ja no gosava davallar a la vora del riu; però va descobrir un indret ple de figues silvestres tan bones que cada dia hi anava a menjar-ne.

El cocodril ho va ensumar, i va resoldre que es deixaria matar abans que perdre el xacalet. Així és que va arrossegar-se fins a l'indret de les figueres silvestres, va arplegar un bon munt de figues i s'hi va amagar a sota.

Ben aviat va arribar el xacalet saltironant feliç i tranquil, però sense deixar de vigilar. Va veure aquell gros munt de figues sota la figuera.

«Mmm! —va pensar—. Això sembla una bona trampa del meu venerable amic, monsenyor Cocodril. Primer de tot, faré una petita investigació».

Es va quedar ben quietó una mica lluny, parlant tot sol en veu alta com tenia per costum:

—Les figues que més m'agraden són les més madures i secallones que el vent fa caure de l'arbre i que quan són a terra el mateix vent les arrossega d'ací i d'allà. En canvi, les figues d'aquest munt que hi ha aquí, no es belluguen gens, em sembla que deuen ésser dolentes.

El vell cocodril, amagat sota el munt de figues el va sentir, i va pensar: «Malviatge aquest malpensat de xacal! Em caldrà de fer bellugar les figues perquè es pensi que és el vent. I va començar a moure's i recargolar-se de tort i de través fins que les figues van caure per tots els costats i se li van descobrir les escates de l'espina».

El xacalet no es va aturar gaire; va arrencar a córrer, cames ajudeu-me, tot cridant:

—Moltes gràcies novament, monsenyor Cocodril. Sou ben amable de venir fins ací; però ara no tinc temps de saludar-vos... Bon dia!

El vell cocodril, de tan enrabiat, semblava treure foc pels queixals; va jurar que es menjaria el xacalet en carn i ossos i va arrossegar-se fins a la casona del xacalet, va enfonsar la porta i es va esmunyir dins.

Al cap de poca estona arribà el xacalet, saltironant feliç, tranquil, però sense deixar de vigilar. Va veure la terra tota trepitjada, com si haguessin arrossegat troncs pel damunt.

—Què pot ésser això? Què deu haver passat?

Després va veure que la porta de la seva casona havia estat enfonsada i les frontisses arrencades. I va tornar a pensar:

«Què pot ésser això? Què deu haver passat? Em penso que hauré de fer una altra investigació!»

Ell que es queda ben quietó, una mica lluny, parlant tot sol en veu alta com tenia per costum.

—Això sí que és estrany! La meva casona avui no em diu res! Per què no em diu res avui, casona meva? Cada dia em saludaves així que em veies arribar. Què et passa avui, casona meva?

El vell cocodril, amagat dins la casona, el va sentir i va pensar: «Em caldrà parlar-li com si fos la seva casona; si no, aquest ximplet és capaç de no

entrar». Va procurar d'extrafer una veu tota manyaga (cosa ben difícil, com podeu pensar) i va començar:

—Què tal, que tal, xacalet?...

Quan el xacalet va sentir aquesta veu, va començar a tremolar de por i va pensar: «És el vell cocodril; i si no el mato d'una vegada a la fi serà ell qui em matarà a mi. Com ho puc fer?»

Va rumiar una mica i després va cridar alegrement:

—Gràcies casona meva! Que content que estic de sentir-te, estimada casona! Entraré de seguida; espera't només un moment, que arplegui llenya per fer coure un bon dinar.

Va agafar una bona braçada de llenya, i una altra braçada i una altra i una altra encara, i les va empilar davant la porta i pel voltant de la casa i va calar-hi foc.

I la llenya va fer tant de foc i de fum, que el vell cocodril va quedar sec i fumat com una arengada a la brasa. ■

Sara C. BRYANT: *Com explicar contes*, Barcelona: La Llar del Llibre, 1985.

Un menú d'estiu

Tertúlia de Rates

Aperitiu

Enfilat de tastets sense lletra per començar i acabar (bé) el dia.

ORMEROD, Jan: *Bon dia Bona nit*
Barcelona: Serres, 2005.

Primer plat

Una bona amanida de rialles amb ales de papallona.

MARI, Enzo: *Carte da disegno. Paesaggi*,
Mantova: Corraini Editore, 2004.

Segon plat

Versió de plat tradicional elaborada amb dolços, llet, flors de bosc, pèls de llop..., tot servit en una caputxa vermella.

RODRÍGUEZ ALMODÓVAR, Antonio, i Marc TAEGER: *La verdadera historia de Caperucita*, Sevilla: Kalandraka, 2004. En teniu de tastet, la il·lustració de fons d'aquesta pàgina.

Postres poètiques

Rateta, rateta,
si vas a la font
no caigues a l'aigua
perquè no hi ha pont.

Rateta, rateta,
quan passes el riu
no mires el sol,
que de tot es riu.

Rateta, rateta,
si vas a la mar
junt amb l'estovalla
posa l'esmorzar.

I si el sol solet
et vol enganyar
fes-li la rateta
amb l'espill del mar.

LANUZA, Empar de, i Matilda PORTALÉS: *Versos al sol*,
València: Tàndem, 2000.

Per una nova educació pública. Declaració de la 40 Escola d'Estiu

Fa 30 anys, encara en dictadura, a l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat es va aprovar el document *Per una nova escola pública*. Els seus deu punts van ser compartits per tots aquells que, a Catalunya i a Espanya, lluitaven perquè, en les coordenades d'un futur sistema polític democràtic, es poguessin configurar els canvis que l'educació i l'escola reclamaven. I la utopia, l'esperança col·lectiva, es va fer realitat en el conjunt de l'Estat. Però ara estem en un nou context.

En síntesi, la vella dialèctica entre educació i societat ens porta a pensar que ni l'una ni l'altra, per separat, poden canviar, que l'una i l'altra han de contribuir i contribueixen a canviar-se. Proposem, doncs, una nova educació de tothom per a tothom, una educació com a responsabilitat social, responsabilitat pública, una nova educació pública, perquè sentim la necessitat de compartir una nova utopia educativa recollida sumàriament en els següents deu punts d'aquesta declaració:

1. L'educació, allò que ens fa humans. La nova educació pública neix de la consideració que el deure d'educar és inherent a l'espècie humana, que l'educació és l'acompanyament d'una llibertat que emergeix, és la promoció d'humanitat en tota persona.

2. L'educació, una responsabilitat pública. La nova educació pública és responsabilitat i comesa col·lectiva, manté

una relació consubstancial amb un projecte democràtic, en el qual els ciutadans defineixen el bé comú i elaboren les lleis per a una veritable educació de i en la llibertat.

3. Un infant ric i reconegut per la societat. La nova educació pública es fonamenta en una imatge positiva de l'infant com a persona activa des del naixement, com un ciutadà amb un lloc en la societat, un protagonista subjecte de drets a qui la societat ha de respectar i donar suport.

4. Les famílies, protagonistes essencials. La nova educació pública reconeix la diversitat de famílies, la seva responsabilitat fonamental i el seu paper en l'educació dels infants que han fet néixer o han acollit, perquè esdevinguin persones i ciutadans d'una comunitat democràtica.

5. Contextos educatius públics. La nova educació pública contempla tots aquells contextos que influeixen en la vida i, per tant, en l'educació dels infants i joves.

6. L'escola. La nova educació pública exigeix una nova concepció d'escola, un canvi de significat d'educació i d'escola: l'educació en el sentit més global i holístic sense separar cura i educació, raó i emoció, ment i cos.

7. Els educadors. La nova educació pública demana un compromís potent dels educadors, com a acompanyants dels infants i joves en tot el procés de l'educació.

8. Currículum, coneixements, aprenentatge. La nova educació pública organitza els continguts a partir d'allò que és absolutament necessari per exercir la seva ciutadania.

9. L'avaluació. La nova educació pública reconeix que tota avaluació està subjecta a valors. La nova educació pública considera l'avaluació com un procés continuat, un procés participatiu i democràtic, que compta amb tots els protagonistes de la comunitat.

10. Participació i govern. La nova educació pública defineix la participació com un valor essencial, l'expressió democràtica d'una responsabilitat col·lectiva i un interès públic.

Els que signem la declaració *Per una nova educació pública* prenem dos compromisos col·lectivament:

1. Fer realitat els deu punts que conté, amb la voluntat d'avançar des de cada una de les nostres escoles, pobles, ciutats i països per aprofundir en les nostres pràctiques, en les nostres múltiples coordinacions i intercanvis en el pensament i acció pedagògica i social de la nova Europa de la ciutadania, una Europa, oberta, plural, optimista, creativa plena d'esperances i projectes de futur, una Europa sense fronteres entre els països que avui la configuren, i solidària amb el món.

2. Vetllar de manera coordinada perquè les reformes i les polítiques educatives en cada un dels nostres països i la Unió Europea, avancin per enfortir els drets dels infants i joves com a ciutadans, més enllà de la necessària provisió de recursos humans i materials.

Uns compromisos que ens permeten tenir una renovada esperança en el futur, fer visible la utopia compartida, la de la nova educació pública.

Barcelona, 14 de juliol de 2005

La nostra portada

Color i ritme. L'artista treballa amb colors purs damunt del blanc. Són colors que bé podria firmar Miró. Per les pinzellades negres, triangulars com avets, podríem pensar que s'inspira en la visió aèria d'un paisatge nevat. Es pot aduir que hi regna l'atzar, les ganes d'omplir el pinzell de pintura i deixar taques damunt del full, però aquesta és la resposta fàcil. Quan ens aturem a mirar-ho i anem més enllà del gaudi inicial pels colors, podem endinsar-nos en el perquè d'aquesta combinació entre totes les altres infinites. Hi ha un gust per una selecció cromàtica, però també una voluntat de donar-hi un ritme circular, que ho emmarca amb traços potents. És el mateix exercici amb què Kandinsky va iniciar el camí de l'abstracció.

Education 0 - 6 years old

The treasury boxPAQUITA CALVERIA, AGNÈS ORTIZ
AND MERCÈ VILARÒ

With a brief selection of writings by Tere Majem, we come into contact with her ideas about the treasury box. Tere Majem became an exceptional proponent of this idea of Elinor Goldschmied, pedagogue, and intimate friend. With Goldschmied she shared the discoveries that the treasure box placed at the reach of children, an idea that opens up infinite possibilities for discovery.

Lifelong Learning, Hers and Ours. On writings by Tere Majem

XAVIER GIMENO

The author delves into the documents that Tere Majem collected over the years on teacher training. There are writings from the time of the Special Plan for obtaining a teacher's certificate up to more recent writings, during her travels through the country and her evaluations.

The Relationship between the Day-care Centre and families. The Ideas and Thought of Tere Majem

SÍLVIA MORÓN

By means of a chronological view we begin our approach to a central issue in the practice and thought of Tere Majem throughout her professional life. This walkthrough allows us to discover the coherent preparation and enrichment of her way of creating and understanding the school in relation to the family.

School for ages 0 - 3

Would You Like It to Happen to You? When Little Things Are Big Things

CARME COLS

Perhaps one of the most complex questions to describe and impossible to quantify is the way we relate to each other, the delicacy of a calming hand or a look that gives you confidence, or all the small details that contribute to making life interesting and pleasant. With Tere Majem we share the value of the imperceptible in education, which contributes to it in a decisive way.

How to Talk to Infants

MONTSERRAT FABRÉS

Talking to someone who does not talk is one of the discoveries that the teachers of infants have made in their daily practice. The first major discovery has been that infants, from the first day of their lives, talk, and communicate with those who surround them. Consequently, the teachers have asked themselves how to listen and respond to those who speak without apparently speaking. A recurring question in the conversations that Tere Majem and the author have had as teachers.

Spaces and Times for Socialisation and Learning

MONTSERRAT JUBETE

The author shares with Tere Majem the creation of spaces and time for encounters between children and adults and the start up of the programmes «We've Had a Baby» and «Family Space». The research, thought and

shared debates allow us to establish tenets, polish, nuance, move forward. Here lies an insignificant difference, a great difference, the abyss that could separate that which is designed to educate from that which simply helps.

School for ages 3 - 6

Drinking Water and Something Else

JOSEPA GÓMEZ I BRUGUERA

The coherence between saying and doing, between professional life and personal life is basic to the relationship of friendship and professional complicity of those that have known Tere Majem. Apart from her profile as a teacher, as a teacher's teacher, as a colleague involved in pedagogical debates, the author sketches Tere's pleasant, unforgettable, delicately convincing personality, always prepared to listen to the points of view of others.

Best Altogether, Family and School

ELISABET ABEYÀ

The author, like many pre-school teachers, shares with Tere Majem the educative importance of the relations with children, colleagues, families and the community. Pedagogical thought and action that make school and life easy and pleasant for everyone involved. A relaxing, cordial atmosphere helps everyone to learn.

Children and Society

A Grandmother's Smile

ROSA SERRA

One more facet in the life of Tere Majem: grandmother. As a mother of six children, and

an extremely fine professional, her function as grandmother opens up another facet of her personality.

From the programme «We've Had a Baby» in Barcelona to «We Are Mothers» in CornellàAURORA RIBAS, ELENA PELLICER AND
NÚRIA ESTEBAN

The article is based on practice, and is accompanied by thought and reflection. How the colleagues of Tere Majem remember teaching. The programmes are addressed to children and the adults that look after them, and helps families by sharing their questions and doubts about how to take care of the newborn. We see how action contributes to acquiring confidence in one's skill as parents and also to discover the skills of their child.

Children and Health

Eating at School. A Lost Opportunity

LLUÍS SERRA

Food is a key issue in the professional life of Tere Majem, food as a social, cultural, learning, educative and also dietary and aesthetic fact. The author, from a nutritional perspective, poses the changes in thought that are being introduced into this area of health and shows how those complex elements that guided theory and practice in many schools have been recognised as fundamentals. A good cook and good cooking at school can contribute positively to the health of children.

Traducció de Michael Tregobov

Bambini, juny del 2005

WEB: www.edizionijunior.it/bambini.htm

«Molta famiglia e pochi bambini»

Chiara SARACENO

«Il portfolio nella transizione tra scuole»

Agostino FRIGERIO

«Comenius: quando la scuola si apre all'Europa»

Chiara BORGHI, Caterina MINIATI, Laura NATALI i Lorenza VENTURI

«Inserimento, ambientamento, accoglienza -I-»

Sara ZINGONI

«Insolite soluzioni»

Personal de l'Asilo Nido del Comune di Monsummano Terme

«A casa lo fa la mamma o il papà?»

Paolo BOZZATO i Carla CAMPINI

«La grammatica della realtà»

Penny RITSCHER

«Giocare nell'acqua e con l'acqua»

Paola MORO

«Il laboratorio del libro»

M. Teresa DE ROSA

Cuadernos de Pedagogía, núm. 347, juny del 2005

WEB: www.cuadernosdepedagogia.com

«Las letras de 'El Quijote'»

Paula MARTÍNEZ TORRES

«Por tierras de la Mancha»

M. Amparo TORRES MARTÍNEZ

Scuola Materna, núm. 17, juny del 2005

WEB: www.lascuola.it

«L'educazione induista»

Gian Leonildo ZANI

«Islam a scuola: dal problema alla prospettive»

Gian Leonildo ZANI

Subscripció a la revista **Infància**

Cognoms: _____

Nom: _____

Adreça: _____

Codi postal: _____

Població: _____

Província: _____

Telèfon: _____

Correu electrònic: _____

NIF: _____

Se subscriu a INFÀNCIA (6 números l'any)

Preu per al 2005 (IVA inclòs): 40,20 euros

Europa: 48,20 euros

Resta del món: 51,00 euros / 65 dòlars

Pagament: Per xec nominatiu, a favor de l'A. M. Rosa Sensat

Per domiciliació bancària

Butlleta de domiciliació bancària

Cognoms, nom del titular

Entitat

Oficina

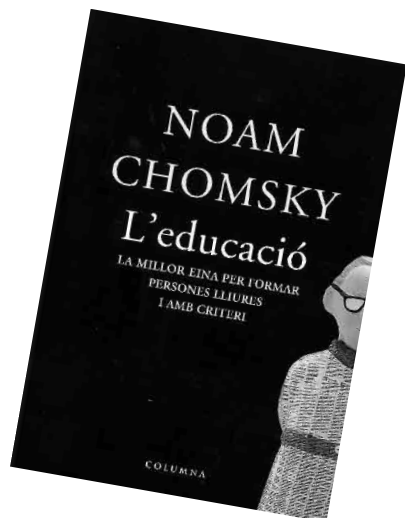
DC

Compte/llibreta

Firma del titular

Envieu-ho a: INFÀNCIA, av. de les Drassanes, 3, 08001 Barcelona

Subscripció per Internet: www.revistainfancia.org

CHOMSKY, Noam: **L'educació**, Barcelona: Columna, 2005.

Ens arriba a les mans la primera antologia dels escrits que Noam Chomsky ha dedicat a l'educació. Educat a l'escola experimental de John Dewey, Noam Chomsky, revolucionador de la lingüística i professor, també és un pensador radical, des de la seva capacitat per analitzar l'estat del món més enllà d'allò que se'ns intenta vendre des de la doctrina governant, que, és clar, manipula la llengua, i incideix directament en el sistema educatiu i dels mitjans de comunicació. Chomsky aposta per una societat democràtica d'individus lliures, i estableix, és clar, l'educació com a eina imprescindible.

CASAS, Ferran, i Angelo SAPORITI (coord.): **Tres miradas a los derechos humanos**, Madrid: Plataforma de Organizaciones de Infancia, 2005.

Estudi comparatiu entre Catalunya i la regió italiana de Molise, recull les visions de que, sobre els drets dels infants tenen pares, mestres i nens i nenes d'entre 9 i 13 anys. Des de la idea que el respecte dels drets humans és un fenomen vinculat a l'entorn cultural i a les experiències viscudes, es plantegen el repte d'examinar com els perceben els infants i aquells que s'hi relacionen directament. Els resultats obtinguts aporten reflexions que suggereixen la necessitat de continuar en aquesta línia d'investigació.

Edició i administració:

Associació de Mestres Rosa Sensat
Av. de les Drassanes, 3 - 08001 Barcelona.
Tel.: 93 481 73 73. Fax: 93 301 75 50.
redaccio@revistainfancia.org - www.revistainfancia.org

Direcció: Irene Balaguer.

Cap de Redacció: Raimon Portell.

Secretaria: Mercè Marlès.

Consell de Redacció:

Elisabet Abeyà, David Altimir, Elisabet Amorós, Mercè Ardiaca, Enric Batiste, Nancy Bello, Teresa Boronat, Meritxell Bonàs, Anna Carbajosa, Ferran Casas, Carme Cols, Mercè Comas, M. Carme Díez, Montserrat Fabrès, Rosa Ferrer, Pepa Fos, Carme Garriga, Esteve Ignasi Gay, Xavier Gimeno, Josepa Gòdia, Josepa Gó-

mez, Roser Gómez, Marta Graugés, Teresa Huguet, Sol Indurain, Montserrat Jubete, Elisabet Madera, Marta Mata, Blanca Montaner, Pepa Òdena, Misericòrdia Olesti, Àngels Ollé, Joana Pavia, Núria Regincós, M. Dolors Ribot, Montserrat Riu, Montserrat Sanjuan, Rosa M. Securún, Dolors Todolí, Marta Torras, Elisenda Trias.

Projecte gràfic i disseny de les cobertes: Enric Satué

Impremta:

Gráficas y Encuademaciones Reunidas, SA
Tambor del Bruc, 6
08970 Sant Joan Despí

Dipòsit legal: B-21091-83

ISSN: 0212-4599

Distribució i subscripcions:

Associació de Mestres Rosa Sensat
Av. de les Drassanes, 3 - 08001 Barcelona
Tel.: 93 481 73 79. Fax: 93 301 75 50

Distribució a llibreries: Prólogo, SA
Mascaró, 35, bxos., 08032 Barcelona
Tel. 670 59 71 31

Preu subscripció 40,20 euros l'any
Exemplar 6,75 euros, IVA inclòs

Tots els drets reservats. Aquesta publicació no pot ser reproduïda, sencera o en part, ni enregistrada o transmesa per un sistema de recuperació d'informació, de

cap manera ni per cap mitjà, mecànic, fotoquímico, electrònic, magnètic, electroòptic, per fotocòpia o qualsevol altre, sense el permís previ per escrit de l'editorial.